

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

Hodnotová orientace osob v domech na půli cesty
Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Gažiková**
Osobní číslo: **H22240**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Hodnotová orientace osob v domech na půli cesty**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Cílem diplomové práce je zjistit, jakou hodnotovou orientaci mají osoby, které žijí v domě na půli cesty. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám hodnotami, hodnotovou orientací a hierarchií hodnot. Další kapitoly se věnují období adolescence, mladé dospělosti a domu na půli cesty jako sociální službě. Praktická část je vytvořena na základě kvantitativního výzkumu, který je provedený mezi lidmi žijícími v domě na půli cesty ve věku 18 až 26 let, a to za pomoci standardizovaného dotazníku hodnotových portrétů profesora Schwartze.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. akt. vyd. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
- LARKIN, Heather, Amanda AYKANIAN a Calvin L. STREETER, ed. *Homelessness Prevention and Intervention in Social Work: Policies, Programs, and Practices*. Cham: Springer, 2019. ISBN 978-3-030-03726-0.
- MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- PROKOP, Jiří a Petr PROKOP. *Osamostatňování klientů zařízení náhradní výchovné péče v mezinárodním srovnání: česko-polské kontexty*. Kraków: Scriptum, 2015. Biblioteka Instytutu Pracy Socjalnej. ISBN 978-83-64028-91-5.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Lucie Hájková**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem Hodnotová orientace osob v domech na půli cesty jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 3. 2024

Bc. Kristýna Gažíková v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych zde poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Lucii Hájkové. Děkuji za vedení práce, cenné rady, trpělivost a čas, který se mnou strávila na konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, jež mi byli oporou nejen při psaní diplomové práce. V neposlední řadě mé poděkování patří panu Ing. Jaroslavu Myslivcovi, Ph.D., panu Bc. Milanu Soudkovi, všem pracovníkům domů na půli cesty a respondentům, kteří se podíleli na realizaci výzkumu.

ANOTACE

Cílem diplomové práce je zjistit, jakou hodnotovou orientaci mají osoby, které žijí v domě na půli cesty. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám hodnotami, hodnotovou orientací a hierarchií hodnot. Další kapitoly se věnují období adolescence, mladé dospělosti a domu na půli cesty jako sociální službě. Praktická část je vytvořena na základě kvantitativního výzkumu, který je provedený mezi lidmi žijícími v domě na půli cesty ve věku 18 až 26 let, a to za pomoci standardizovaného dotazníku hodnotových portrétů profesora Schwartze.

KLÍČOVÁ SLOVA

hodnoty, hodnotová orientace, dům na půli cesty, adolescence, mladá dospělost

TITLE

Values orientation of individuals in halfway houses

ANNOTATION

The aim of the thesis is to examine the value orientation of individuals living in halfway houses. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part deals with values, value orientation, and hierarchy of values. Further chapters focus on the period of adolescence, young adulthood, and halfway house as a social service. The practical part is based on a quantitative research conducted among individuals living in halfway houses aged 18 to 26, using a standardized questionnaire of value portraits by Professor Schwartz.

KEYWORDS

values, value orientation, halfway house, adolescence, young adulthood

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ, GRAFŮ A TABULEK	9
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	11
ÚVOD	12
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Hodnoty	13
1.1 Hodnotový systém, hodnotová orientace	16
1.1.1 Hierarchie hodnot	18
1.2 Klasifikace hodnot	18
2 Vývojová psychologie v období adolescence a mladé dospělosti	22
2.1 Adolescence	22
2.2 Mladá dospělost	25
3 Dům na půli cesty jako sociální služba	28
3.1 Cílová skupina domu na půli cesty	30
3.2 Cíle domu na půli cesty	32
3.3 Systém následné péče	33
3.4 Dům na půli cesty v Pardubicích	33
PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 Metodologie	37
4.1 Výzkumné šetření	37
4.2 Cíl výzkumu	37
4.3 Výzkumné otázky	38
4.4 Formulace hypotéz	38
4.5 Technika výzkumného šetření	39
4.6 Výzkumný soubor	44
4.7 Předvýzkum	44

4.8	Sběr dat	45
5	Vyhodnocení dat a interpretace výsledků	47
6	Statistické ověření hypotéz	75
7	Závěr výzkumného šetření	81
	ZÁVĚR	85
	POUŽITÁ LITERATURA	87
	PŘÍLOHY	91
	Dotazník hodnotových portrétů profesora Schwartze	91

SEZNAM ILUSTRACÍ, GRAFŮ A TABULEK

OBRÁZKY

Obrázek 1 Kruhové uspořádání vztahů mezi hodnotovými typy	44
---	----

GRAFY

Graf 1 Pohlaví respondentů	47
Graf 2 Vzdělání respondentů	48
Graf 3 Věk respondentů	49
Graf 4 Preference hodnotových typů	62
Graf 5 Preference vyšších hodnotových typů	64
Graf 6 Preference hodnotových typů dle pohlaví	66
Graf 7 Preference vyšších hodnotových typů dle pohlaví	67
Graf 8 Preference hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	69
Graf 9 Preference vyšších hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	70
Graf 10 Preference hodnotových typů dle věkové skupiny	72
Graf 11 Preference vyšších hodnotových typů dle věkové skupiny	73
Graf 12 Preference vyšších hodnotových typů dle věku	74

TABULKY

Tabulka 1 Rozdělení hodnotových portrétů osobnosti do hodnotových typů	41
Tabulka 2 Rozřazení hodnotových typů do vyšších hodnotových typů	43
Tabulka 3 Pohlaví respondentů	47
Tabulka 4 Vzdělání respondentů	48
Tabulka 5 Věk respondentů	48
Tabulka 6 Tvrzení č. 1	50
Tabulka 7 Tvrzení č. 2	50
Tabulka 8 Tvrzení č. 3	51
Tabulka 9 Tvrzení č. 4	52
Tabulka 10 Tvrzení č. 5	52
Tabulka 11 Tvrzení č. 6	53
Tabulka 12 Tvrzení č. 7	53
Tabulka 13 Tvrzení č. 8	54
Tabulka 14 Tvrzení č. 9	54

Tabulka 15 Tvrzení č. 10	55
Tabulka 16 Tvrzení č. 11	55
Tabulka 17 Tvrzení č. 12	56
Tabulka 18 Tvrzení č. 13	56
Tabulka 19 Tvrzení č. 14	57
Tabulka 20 Tvrzení č. 15	58
Tabulka 21 Tvrzení č. 16	58
Tabulka 22 Tvrzení č. 17	59
Tabulka 23 Tvrzení č. 18	59
Tabulka 24 Tvrzení č. 19	60
Tabulka 25 Tvrzení č. 20	60
Tabulka 26 Tvrzení č. 21	61
Tabulka 27 Preference hodnotových typů	62
Tabulka 28 Preference hodnotových typů dle Evropského sociálního výzkumu.....	63
Tabulka 29 Preference vyšších hodnotových typů	64
Tabulka 30 Preference hodnotových typů dle pohlaví	65
Tabulka 31 Preference vyšších hodnotových typů dle pohlaví	66
Tabulka 32 Preference hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	68
Tabulka 33 Preference vyšších hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání	70
Tabulka 34 Preference hodnotových typů dle věkové skupiny	71
Tabulka 35 Preference vyšších hodnotových typů dle věkové skupiny	72
Tabulka 36 Preference vyšších hodnotových typů dle věku – průměrné skóre.....	73
Tabulka 37 Preference vyšších hodnotových typů dle věku – směrodatná odchylka, která se váže s průměrem tabulky č. 36	73
Tabulka 38 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl.....	75
Tabulka 39 Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů.....	76
Tabulka 40 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl.....	77
Tabulka 41 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	77
Tabulka 42 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl.....	78
Tabulka 43 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	78
Tabulka 44 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl.....	79
Tabulka 45 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	80

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Aj.	A jiné
Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
Cit. dle	Citováno dle
Č.	Číslo
ESS	European Social Survey
Kol.	Kolektiv
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Microsoft
O. p. s.	Obecně prospěšná společnost
PVQ	Portrait Values Questionnaire
S.	Strana
Sb.	Sbírky
Směr. odchylka	Směrodatná odchylka
Tj.	To je
Tzn.	To znamená
Tzv.	Takzvané

ÚVOD

Diplomová práce s názvem „Hodnotová orientace osob v domech na půli cesty“ si klade za cíl zjistit hodnotovou orientaci uživatelů služby domů na půli cesty v České republice, a to ve věku 18 až 26 let. Věková skupina byla vybrána z toho důvodu, že se jedná o nejběžnější věkové vymezení, které sociální služba dům na půli cesty má. Aktuálně je v České republice 24 poskytovatelů sociální služby dům na půli cesty (MPSV, 2024). Téma bylo zvoleno z důvodu praktických zkušeností v průběhu studia a následné pracovní spolupráce v domě na půli cesty. Zároveň téma hodnotové orientace u osob v domech na půli cesty není v České republice příliš probádáno.

Teoretická část se věnuje hodnotám, hodnotové orientaci, hierarchii a klasifikaci hodnot. Následuje kapitola zahrnující vývojovou psychologii v období adolescence a mladé dospělosti, do kterých spadají klienti domů na půli cesty ve věku 18 až 21 let. Poslední kapitola teoretické části se zabývá domem na půli cesty jakožto sociální službě. Ta obsahuje charakteristiku domu na půli cesty, jeho cílové skupiny, jejich cíle a stručně je představen i systém následné péče. Detailněji je poté popsán Dům na půli cesty v Pardubicích.

Praktická část obsahuje výsledky výzkumného šetření, které bylo provedeno za pomoci standardizovaného dotazníku profesora Shaloma Schwartze. Výzkumný soubor tvořili právě uživatelé služby domu na půli cesty ve věku 18 až 26 let. Hlavním cílem bylo zjistit, jaké hodnoty patří k nejvíce a nejméně preferovaným, jaké jsou rozdíly mezi pohlavím, věkem a nejvyšším dosaženým vzděláním z hlediska významnosti hodnot, což je zjišťováno analýzou získaných dat a následnou verifikací předem stanovených hypotéz. Díky získaným výsledkům je možné lépe pochopit hodnoty a z nich vycházející potřeby a následné chování uživatelů služby domu na půli cesty, což může vést ke zvýšení kvality této služby.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Hodnoty

Pojem hodnota má několik významů. Může se jednat o veličinu, která byla zjištěna měřením, o cenu, která může být vyjádřena penězi, ale také stupněm důležitosti nebo přínosnosti. V této práci se však zaměřím na pojem hodnota jako na koncept etický a pedagogický.

Zkoumání lidských hodnot má počátky ve filozofických koncepcích, které souvisely s morálkou. Do filozofie pojem hodnota zasadil přírodovědec a filozof R. H. Lotze, který se věnoval výzkumu hodnot (pokoušel se spojit přírodní vědy s filozofickým zkoumáním reality). První vědecké zkoumání se tedy objevilo na přelomu 19. a 20. století (Balátová, 2014, s. 81–82). Ve společenských vědách poté začali s výzkumem hodnot, které více souvisely s běžným životem, vědci jako G. W. Allport, P. E. Vernon a G. Lindzey. Společně vytvořili typologii hodnot, které jsou pro člověka základní motivací jeho chování. Jednalo se o hodnoty, které více souvisely s každodenním životem (např. teoretické – pravda, sociální – láska k lidem). (Knapík, 2020, s. 10). K výzkumu hodnot poté přispěl i M. Rokeach, který vytvořil srovnávací studie týkající se taxonomie hodnot. Mezi další osoby, které se podílely na zkoumání lidských hodnot patří např. S. Schwartz a E. Spranger (Balátová, 2014, s. 81–82). V posledních letech byly zkoumány hodnoty v různých oblastech jako je politická ideologie, výchova k hodnotám, hodnocení osobnosti a morální uvažování (Knapík, 2020, s. 11).

Je patrné, že hodnota může být definována v každém oboru jinak. Záleží na tom, v jakém kontextu je tento pojem použitý. Velký psychologický slovník (Hartl a Hartlová, 2010, s. 183) definuje hodnotu jako subjektivní cenu, „*kteřou člověk přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním svých potřeb a zájmů; hodnoty se vytvářejí a rozrůžňují postupně v procesu socializace; individuální hodnoty odrážejí i vytvářejí kulturní společnosti*“. Podobně vysvětluje hodnoty i Pedagogický slovník (Průcha, Walterová a Mareš, 2009, s. 91–92), který hovoří o tom, že hodnota je „*v sociálněpsychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj. Hodnoty (hodnotové orientace jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými*

skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou, „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání.“

V Sociologickém slovníku (Jandourek, 2007, s. 97) je hodnota definována jako *„vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí.“* Velmi podobně termín hodnoty popisuje i Slovník sociální práce (Matoušek, 2008, s. 70), tedy jako *„to, co daná společnost, skupina nebo jednatel považují za žádoucí, vhodné a dobré – o co usilují. Individuální hodnoty jsou silně ovlivněny hodnotami společnosti.“*

Hodnoty jsou osobní představy o tom, co jedinec považuje za důležité. Jedná se o vnitřní měřítka pro rozlišování mezi správným a nesprávným, dobrým a zlým. Tyto hodnoty formují reakce na životní události člověka a souvisejí s tím, co považuje za pravdivé a čemu věří (Nytrová, Pikálková, 2011, s. 52)

Hodnota pro člověka představuje to, co pro něj má určitou cenu a kvůli čemu je ochotný vynaložit úsilí a snahu. Toto motivované jednání vytváří uspokojivý cíl (Vágnerová, 2010, s. 292). Podobně chápou hodnoty i Havlíček a Krbec (2014, s. 23). Dle nich jsou hodnoty hnací silou lidského chtění a rozhodování. Ve filozofii jsou hodnoty spojovány s emocionální (afektivní), ale i s volní a s praktickou stránkou lidské existence. Ovlivňují nejen lidskou emocionalitu, ale i jejich rozhodování. Hodnoty usměrňují chování jednotlivců, neboť motivují jedince k danému jednání. *„Toto chtění, rozhodování a jednání je však vždy neoddělitelně spjato s vědomím hodnot, které pro nás předem obecně vymezují rámec toho, co je vůbec žádoucí, co vůbec můžeme chtít, pro co se můžeme rozhodovat a co můžeme konat.“* (Havlíček a Krbec, 2014, s. 23).

Hodnoty se formují v průběhu lidského života vlivem různorodých vnějších faktorů, zejména prostřednictvím sociálního působení. Determinované jsou názory, hodnocením a požadavky blízkých osob a osobních zkušeností, které z nich vyplývají. Důležitou roli také hrají ideologie, které jsou osobám opakovaně předkládány prostřednictvím médií nebo osobních interakcí. Tyto faktory však působí na každého jedince individuálně a závisí na jeho osobnosti, jakým způsobem bude utvořena jeho hodnotová hierarchie (Vágnerová, 2010, s. 292).

Hodnoty však nejsou pouze individuální, ale také kolektivní. Může se jednat o celé společnosti, ale také o různé skupiny osob. Normy a priority společností a kultur, jež jsou odvozeny od hodnot, určují, co je vhodné a správné chování. To následně vede k usměrňování lidí k tomu, jak jednají a zda je jejich jednání považováno za správné či morálně přijatelné.

Různé společnosti lze poté charakterizovat podle jejich hodnotových orientací (např. jako konzervativní nebo liberální, náboženské nebo sekulární apod.). (Knapík, 2020, s. 11–12).

Díky poznání hodnotového systému jedince můžeme mít pocit, že dokážeme odhadnout, jaká bude jeho reakce v dané situaci. Nicméně vliv hodnot na chování jedince může být omezen situací, ve které se nachází (Knapík, 2020, s. 12). Toto tvrzení potvrzuje i Sak (2000, s. 40), který hovoří o tom, že *„při rozhodování a jednání nejsou hodnoty a hodnotová orientace jediným faktorem ovlivňujícím jedince.“* Většinou lidé nejednají jen podle vlastní volby a rozhodnutí. Jejich jednání není pouze výsledkem osobní subjektivity, ale také podléhá vlivu společenského tlaku a aktuální situaci ve společnosti. Ve společnosti tedy působí různé společenské regulativy a společenský řád jako jsou právní normy a sociální sankce. Sak (2000, s. 40) však také jako Vágnerová (2010, s. 292) zmiňuje, že reakce jednotlivců na danou situaci se mohou při konfrontaci jejich hodnotového systému a vnějších tlaků lišit.

„Jedinci se odlišují jak svou hodnotovou orientací, tak i pozicí hodnot v procesu rozhodování a významem hodnot pro své jednání.“ (Sak, 2000, s. 40). Zatímco pro některé osoby je toto rozhodování založeno především na vlastních hodnotách, jiné jsou ovlivňovány tlakem médií, módy nebo sociálním tlakem z blízkého okolí jako je rodina či přátelé. Silná opora v hodnotovém systému napomáhá lidem odolávat vnějším tlakům a méně podléhat společenským vlivům. To vede ke stabilitě a menší náchylnosti k vnějším faktorům, které ovlivňují jejich chování, což souvisí s jejich sociální zralostí. Lze říci, že sociálně zralá osoba těmto vlivům podléhá obtížněji. Avšak záleží také na tom, jaká je míra koheze hodnot v dané společnosti. S nárůstem společenské anomie a více existujících hodnotových systémů klesá důležitost hodnot při rozhodování jednotlivců (Sak, 2000, s. 40).

Zároveň hodnoty a jednání osob je ovlivňováno jejich potřebami. I uspokojování tělesně-vitálních potřeb nemusí být organizováno pouze instinktivně, tedy biologickou podstatou, ale jsou integrovány do kulturního kontextu a specifického lidského chování. To znamená, že způsob, jakým jsou uspokojovány potřeby, jsou ovlivněny např. tím, co se jedinec naučil a co je správné dle společenských norem dané kultury. *„Tím tyto potřeby nabývají zvláštní ambivalence. Na jedné straně mohou být potlačeny kvůli jiným hodnotám, na druhé straně se jejich uspokojování může emancipovat od skutečných potřeb a stát se účelem samo o sobě, kvůli prožitku a slasti, který je s ním spojen.“* (Havlíček a Krbec, 2014, s. 25).

Člověk obvykle nejedná na základě obecných velkých hodnot, ale podle svých osobních očekávání, která se formují v konkrétních situacích. Zde mají opět vliv vnější společenské tlaky. Je proto obtížné předpovídat, jak se jedinci budou chovat na základě jejich obecných hodnot. Mohou existovat rozdíly mezi hodnotami, které veřejně deklaruujeme a těmi, podle nichž se reálně řídíme v soukromí. Běžná očekávání reflektují, jak snadno integrujeme velké hodnoty, jako je láska nebo svoboda, do našeho každodenního života. Často se ale v každodenním jednání upřednostňují jiné priority před těmito hodnotami. Před jejich uplatněním přichází spousta povinností, které s těmito hodnotami nemusí být přímo spojeny (Keller, 1996, s. 41).

S hodnotami úzce souvisí pojem hodnocení. Dle Hartla a Hartlové (2010, s. 183) je hodnocení „*charakteristika či klasifikace jevů, které nelze přesně zjistit měřením; obsahuje vždy subjektivní vlivy hodnotitele.*“ Balátová (2014, s. 75) hodnocení definuje jako „*vztah člověka k prožívané realitě, hodnoty zas představují systém získaných dispozic člověka jednat nebo směřovat k cíli v souladu s žádoucností, kterou určují podmínky existence.*“

V rámci problematiky hodnot a hodnocení je třeba zmínit, že i ony mohou mít patologický charakter, tedy že se vymykají běžným společenským normám (hodnotám). Atypické hodnocení je odlišné od obvyklých hodnot, které daná společnost přijímá. Sociální hodnoty jedince mohou být narušeny, a to je poté považováno za deviantní chování. Patologické hodnocení zahrnuje nadhodnocení, přeceňování hodnoty anebo podhodnocení, ignorování hodnoty. Tato patologie hodnot má vliv na jednotlivce, ale i na společnost. To může vést k sociálně patologickým jevům ve společnosti, jako je kriminalita či závislosti (Balátová, 2014, s. 76–83).

1.1 Hodnotový systém, hodnotová orientace

V odborné literatuře převládá názor, že hodnotový systém a hodnotová orientace má stejný význam. Takto např. definuje hodnotový systém a hodnotovou orientaci v Pedagogickém slovníku Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 92), jako „*hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období.*“ V některých případech je možné se setkat s názory, že hodnotová orientace se více zaměřuje na individuální preference hodnot a hodnotový systém spíše charakterizuje preferované hodnoty celé skupiny nebo společnosti.

Hodnotový systém se utváří v průběhu celého života. Tato hierarchie hodnot představuje to, co je žádoucí. Zároveň se však vytváří i tzv. „*systém antihodnot, tj. toho,*

co člověk nechce a čeho si necení.“ (Vágnerová, 2010, s. 292). Žádoucí a nežádoucí cíle vytvářejí strukturu hodnot a antihodnot, které formují celkovou osobnostní orientaci. Právě tato charakteristika napomáhá k predikci jednání člověka v určitých situacích. Skrze hodnoty poté jedinci posuzují své jednání, sebe sama, ale i svět kolem sebe (Vágnerová, 2010, s. 293).

Ve společnosti dochází ke změně hodnotového systému v důsledku proměny společenských podmínek (materiálních, duchovních). *„Hodnotový systém společnosti prostřednictvím nových generací, které si systém osvojují a dále ho tím reprodukují, získává dynamiku.*“ (Sak, 2000, s. 38).

Při poznávání hodnotového systému společnosti nejsou děti a mladí dospělí jen pasivními příjemci, ale aktivně se tohoto procesu účastní. Hodnotová orientace společnosti má svou strukturu a lidé přijímají do vlastního systému hodnot jen část hodnot, které jsou společností přijímány. Hodnoty, které jedinci preferují, a jejich hodnotová orientace je individuální (Sak, 2000, s. 38).

Změny v preferovaných hodnotách odrážejí stav společnosti a směřování jejího vývoje. V rámci osvojování hodnotového systému společnosti tak existují dva typy procesů – individuální (jedinec mění svou hodnotovou orientaci) a společenský (jedná se o celospolečenskou dynamizaci hodnotového systému). Významnou roli v dynamice hodnotového systému společnosti hrají mladé generace. Ty přebírají a uplatňují především hodnoty, které jsou živé a podporované v sociálním prostředí. Nadále je pak také přetvářejí a šíří. Díky tomu procesu dochází k obnově a případnému vylepšení stávajícího hodnotového systému společnosti, který tak může lépe reflektovat měnící se podmínky a postavení dané společnosti v celospolečenském kontextu (Sak, 2000, s. 38-64).

Hodnotová orientace člověka se utváří již od útlého věku. Zpočátku na ni má vliv rodina, která utváří základní hodnotovou preferenci. Následuje školní prostředí, vliv vrstevnických skupin, ale i učitelů (Knapík, 2020, s. 6). Zvnitřnění norem, a tedy hodnot, je cílem výchovy. Může se jednat o záměrné působení na jedince, ale také o necílený, nezáměrný přenos hodnotových preferencí. Sak (2000, s. 39) zmiňuje, že právě toto nezáměrné *„funkcionální působení má často silnější vliv na stavbu hodnotového systému než záměrné výchovné působení rodiče či učitele.*“ Mezi další činitele hodnot patří také média (Knapík, 2020, s. 66).

1.1.1 Hierarchie hodnot

Hartl a Hartlová (2010, s. 179) definují hierarchii hodnot jako „*uspořádaný systém hodnot odrážející priority a význam těchto hodnot pro nositele, jímž může být jedinec, skupina, společenství nebo společnost; určuje nejobecnější postoje, životní styl a morálku každého člověka.*“

S hierarchií hodnot souvisejí i potřeby a jejich postavení, neboť tyto potřeby motivují jedince k aktivitám, díky kterým získají to, co pro ně má nějakou cenu (Vágnerová, 2010, s. 293).

Žebříček hodnot se v průběhu života může změnit. Vliv na změnu preference hodnot mají proměny osobnosti v rámci jejího vývoje. Změna hodnot přichází s nabytými zkušenostmi i věkem. V rámci mladé dospělosti je dominantní snaha o to, aby jedinec dosáhl cílů, které vnímá jako žádoucí. Ve středním věku se snaží o udržení již získaných hodnot. Později však může dojít i k jejich ztrátě, s čímž by se jedinec měl zvládnout vyrovnat. Může se však jednat i o situaci, která změní dosavadní život. Vágnerová (2010, s. 293) zmiňuje např. úmrtí blízkého člověka nebo onemocnění. V tu chvíli se osobě může žebříček hodnot radikálně změnit. Dříve důležité hodnoty (např. majetek) jsou nahrazeny podstatnějšími hodnotami (např. zdraví). (Vágnerová, 2010, s. 293).

Různorodost hodnot související s hodnotovou preferencí může vést k rozporům a v některých situacích si jedinec musí vybrat, jaká hodnota bude mít přednost. Havlíček a Krbec (2014, s. 32) zmiňují, že volba hodnoty by měla být vhodná především v rámci situace.

1.2 Klasifikace hodnot

Uspořádat poznatky o hodnotách do určitého strukturovaného systému lze z části tak, že budou zařazeny do větších pojmových celků. K tomu je ale nezbytné mít stabilní a jasná kritéria pro jejich klasifikaci. „*Ke kritériím lze dospět analýzou existujících definic a teorií, které mají jako předmět vědeckého zájmu axiologické předpoklady chování.*“ (Cakirpaloglu, 2004, s. 357). V psychologické klasifikaci hodnot převažují teoretická kritéria, která naznačují tři základní dimenze pro formální kategorizaci: „*objektivnost-subjektivnost, specifičnost-obecnost, relativnost-univerzálnost.*“ (Cakirpaloglu, 2004, s. 357).

K těmto vztahům patří kritéria dělení hodnot dle Cakirpalogla (2004, s. 357–362):

- nositel hodnot – zda jsou hodnoty univerzální, skupinové nebo individuální,
- původ hodnoty – dle vzniku dělíme na individuální a institucionální,
- vztah k přirozenosti člověka a živočichů – zda jsou specifické pouze pro lidstvo nebo i pro jiné živočichy,
- role hodnoty – rozdělení hodnoty jako prostředku nebo jako cíle,
- pozice v hierarchii – hodnoty často vytvářejí osobní systém preferencí a hodnot, které se řadí dle důležitosti,
- stupeň obecnosti – některé hodnoty jsou vnímány jako konkrétní preference, jiné mohou mít obecnější charakter,
- podstata hodnoty – rozdělení na očekávané, normativní standardy chování a na hodnoty, které směřují k naplnění existence,
- funkce lidských hodnot – rozlišuje hodnoty na adaptující, ochranné, poznávací a sebeaktualizující,
- obsah hodnoty – dělení hodnot na normativní (jak se má jedinec chovat), dále na hodnoty, jež zdůrazňují individualitu a sociální žádoucnost a na preference ovlivňující výběr chování,
- oblast směřování hodnot – výsledkem tohoto kritéria jsou morální, náboženské či estetické kategorie, posuzuje je podle typu dobra,
- intenzita projevu hodnoty – dělení hodnot na vědomě uznávané a neuvědomované, hodnoty, které jsou skryté a které vyjadřujeme svým chováním, hodnoty, které jsou aktuální a potenciální
- stupeň vědomosti – hodnota jako vědomá nebo nevědomá,
- stupeň zakotvenosti – rozdělení hodnot na vnitřní a vnější,
- umístění hodnoty – rozlišení na subjektivní a objektivní hodnoty,
- stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby – zda jsou hodnoty konkrétní (převládá u nich citový vztah k objektům) nebo abstraktní (vzdálené cíle),
- modalita účinku – jak hodnoty ovlivňují chování, jednání, myšlení jednotlivce
- časová dimenze – minulé, současné a budoucí hodnoty,
- způsob přístupu ke skutečnosti – rozlišení hodnot na ontologické, teleologické a normologické,
- přístup deduktivní či induktivní – deduktivní přístup je o obecných principech, které poté aplikujeme do rozhodování a chování, induktivní přístup začíná

konkrétním pozorováním hodnot a situací a poté od nich odvozujeme obecné hodnoty a vzory,

- způsob operacionalizace hodnot – vychází z pozice a funkce hodnot při výzkumu, hodnoty mohou být nezávislé, zprostředkující anebo závislé proměnné,
- velikost hodnoty – jedná se o kvantitativní rozdělení dle předem určené stupnice, nelze využít u všech hodnot, spíše u materiálních a biologických,
- intenzita hodnoty – zaměření na míru, jakou je daná hodnota pro osobu významná v jeho hodnotové orientaci.

Lidským hodnotám se dále věnuje Vágnerová (2010, s. 294–297). „*Lidské hodnoty je možné rozdělit podle jejich obsahu na materiální a nemateriální, osobní a sociální, zahrnující jiné lidi, či nadosobní duchovní a morální hodnoty a ideály.*“ (Vágnerová, 2010, s. 294). Dodává však, že rozdělení hodnot do různých kategorií sice poskytuje užitečný rámec, ale zároveň často dochází k překrývání v jednotlivých oblastech. Daná hodnota totiž nemusí být spojená pouze s jednotlivcem, ale např. s celou rodinou (Vágnerová, 2010, s. 294).

Klasifikací hodnot se zabývá i Nytrová a Pikálková. Ty dělí hodnoty do 6 skupin: „*teoretické, ekonomické, estetické, sociální, politické a náboženské hodnoty.*“ (Nytrová, Pikálková, 2011, s. 54).

Základní lidské hodnoty se obvykle jeví jako stabilní, avšak jejich konkrétní obsah může podléhat změnám v závislosti na vnějších sociálních či kulturních vlivech. Vágnerová (2010, s. 294) poukazuje na to, že srovnání staré Sprangerovy typologie hodnotové orientace¹ se současným pojetím hodnot může přinést jak podobnosti, tak rozdíly:

- láska – k lidem, zejména k těm nejbližším, tato hodnota je trvalá, vychází ze základní lidské potřeby někam patřit,
- materiální hodnoty – zisk či peníze byly důležité vždy, ale konzumní společnost, která je zaměřena na materiální hodnoty, získání majetku apod., jim přikládá větší význam,
- moc – zde není moc myšlena pouze snahou někoho ovládnout, ale tato hodnota v sobě zahrnuje i úspěch či sebeprosazení,

¹ Spranger dělí hodnoty do 6 typů – teoretické (pravda), ekonomické (užitek, zisk), estetické (krása), sociální (láska k lidem), politické (moc), náboženské (víra, moudrost). (Pružinská, 2005, s. 70).

- pravda – tato hodnota je spojena s poznáním podstaty věcí, chápáním jejich zákonitostí, pro ty, kteří tuto hodnotu zdůrazňují, je hledání pravdy důležité a pomáhá jim se v životě lépe orientovat,
- svoboda – jedná se o velmi specifickou hodnotu, každý jedinec ji může chápat jinak, vyvíjela se v průběhu celého společenského vývoje, zde je např. osobní svoboda individua a koordinovaná svoboda se zodpovědností s ohledem na ostatní,
- moudrost – ale i vymezení smyslu života a nadhled, jsou hodnoty, které určují lidské směřování a přesahují aktuální situace,
- morální hodnoty – díky morálním hodnotám poté jedinec žije v souladu s vlastním svědomím, v současné době však nejsou v žebříčku hodnot společnosti příliš vysoko, jsou vnímány jako omezující a nepřinášející okamžitý užitek (Vágnerová, 2010, s. 294–296).

2 Vývojová psychologie v období adolescence a mladé dospělosti

V této kapitole se zaměřím na charakteristiku vývojového období adolescence a mladé dospělosti, neboť právě do těchto kategorií patří klienti domu na půli cesty. Dle mého názoru je důležité se tomuto tématu věnovat proto, abychom lépe pochopili potřeby a chování těchto jedinců.

2.1 Adolescence

Období adolescence autoři definují s malými rozdíly. Dle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 143) je toto období zhruba od 15 do 22 let. Vágnerová a Lisá (2021, s. 373) toto období definují jako druhou dekádu života, tedy od 10 do 20 let. Vágnerová (2000, s. 253) však doplňuje, že v tomto období je zde určitá míra individuální různorodosti. To se může projevit v oblasti psychické, sociální, méně už v oblasti tělesné. Zároveň je dle Vágnerové (2005, s. 321) dospívání ovlivněno kulturou a sociálním prostředím, ve kterém jedinec žije. Tyto faktory ovlivňují požadavky na daného jedince. Dle Říčana (2004, s. 191) mezi 15 a 20 vrcholí mládí. Adolescence je dle něj ve věku od 15 do 20–22 let. Thorová (2015, s. 414) adolescenci popisuje jako období pozdního dětství, a to ve věku od 12–13 do 19 let.

Adolescenci charakterizuje složitější psychosociální změna, která souvisí se změnou osobnosti člověka, ale i s jeho místem ve společnosti. Klíčovým bodem je přechod od ukončení profesní přípravy k nástupu do zaměstnání či pokračování ve studiu, což ovlivňuje dosažení či oddálení ekonomické nezávislosti. V této fázi vrcholí přijetí specifické kultury a životního stylu dospívajících, sdílení podobných zážitků a hodnot slouží k potvrzení vlastní sociální identity a zařazení se do určité věkové skupiny. Během přechodu k dospělosti jedinec přestává být zcela závislý na své rodině, vztahy s rodiči se zklidňují. Naopak vztahy s vrstevníky, ať už ve formě přátelství nebo partnerských vztahů se rozvíjejí. Dosažení věku 18 let znamená, že jedinec získává právní plnoletost, což je u nás klíčovým momentem dospělosti. Tím je osoba dle našeho právního řádu plně zodpovědná za své jednání a jedinec má naprostou svobodu pro vlastní rozhodování (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 375). Problém může nastat v situaci, kdy *„adolescenti velmi často přijímají pouze svobodu, ale o zodpovědnost nestojí. Zpravidla na ni nemyslí, neuvažují o ní, potlačují ji a snaží se akceptovat jen tu příjemnější část potenciální dospělosti.“* (Vágnerová, 2000, s. 266).

V období adolescence se formuje osobní identita s hlubokým cítěním vlastní identity. Dospívající si klade otázky jako *„kým jsem, kam směřuji a jakou roli hraji ve světě?“*

(Thorová, 2015, s. 419). Langmeier a Krejčířová (2006, s. 160) doplňují, že dospívající si uvědomuje také to, jaké hodnoty jsou pro něj nejvýznamnější. Současně si utváří vztah k okolnímu prostředí, který se projevuje určitým způsobem života a určitým pohledem na svět (Thorová, 2015, s. 419). Říčan (2004, s. 8) hovoří o tom, že „*tomuto stadiu odpovídá také určitý způsob trávení volného času, určitý způsob řeči, móda v oblékání, hudební vkus a bezmála i životní filozofie.*“

Dospívající v tomto období hledají vlastní identitu. „*Adolescent se usilovně snaží být sám sebou, blížit se svému ideálu a všechny své projevy zvoleným směrem formovat*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 162). Součástí jedincovy identity je i tělesný vzhled. „*Vlastní tělo je posuzováno ve vztahu k aktuálnímu standardu atraktivity, je srovnáváno s ostatními adolescenty i aktuálně přijímaným ideálem. Tělové schéma se může stát nejdůležitější součástí vlastní identity. Pokud odpovídá aktuálnímu ideálu krásy, vytváří oporu vlastního sebevědomí.*“ (Vágnerová, 2000, s. 255). „*Mnozí adolescenti vytvářejí svou vlastní identitu nápodobou vzorů, které znají a považují je za přijatelné.*“ (Vágnerová, 2000, s. 264).

Vztahy s vrstevníky mají pro dospívající zásadní vliv a ovlivňují jejich chování. Řešení vztahů a situací mezi vrstevníky bývá dramatické a impulzivní. Důležitou součástí období dospívání je tendence podléhat vlivům vrstevnické skupiny a citlivost na jejich odmítnutí. Adolescenti hledají hluboké a vzájemné přátelství, kde jsou respektováni, sami respektují druhé a poskytují oporu, kterou ale také mají od druhých (Thorová, 2015, s. 421).

Pro adolescenty je důležité se nejen připravit na blízkou budoucnost, ale také plně prožívat přítomnost. Jak současnost, tak budoucnost je pro ně stejně důležitá. Budoucnost pro ně může být důležitější ve chvíli, kdy jedinec má pocit, že aktuální situace není uspokojivá a nenaplnuje jeho očekávání. Pokud je naopak budoucnost plná nejistoty, bude se jedinec více zaměřovat na současnost (Vágnerová, 2000, s. 254).

Co se týče norem a pravidel chování, je adolescent ochotný tyto normy i pravidla akceptovat. Chápe, že slouží k regulaci chování lidí, a to napomáhá chodu celé společnosti. Zároveň o pravidlech a normách jedinec přemýšlí a nechce je přijímat jen proto, že by měl. Pokud se s těmito normami a pravidly dospívající ztotožní, bude vyžadovat jejich striktní dodržování. „*Adolescenti si sami vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální a nepřijímají automaticky to, co jim rodiče či společnost nabízejí.*“ (Vágnerová, 2000, s. 274). Dospívající mění postoj k hodnotám, které uznávají jejich rodiče. Nejde zcela o jejich

popření, ale o nalezení vlastního smyslu prostřednictvím zkušeností a úvah (Vágnerová, 2005, s. 358).

V období dospívání hraje skupina vrstevníků klíčovou roli v emocionální i sociální podpoře. Vrstevnické skupiny si často stanovují vlastní pravidla, hodnoty a ideály. Normy, které platí v této skupině, jsou přísné a radikální. Jsou formovány tak, aby byly jasné a jednoduché, neboť to usnadňuje porozumění a umocňuje to pocit jistoty. I morální uvažování je ovlivněno vrstevnickou skupinou. Jedinci se mohou vzájemně ovlivňovat různými názory a konkrétně i debatami o morálních dilematech (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 427–440).

Dle Kohlbergovy teorie morálního vývoje adolescenti mnohdy přecházejí z úrovně konvenční morálky až do úrovně postkonvenční morálky. Ta je založená na „*osobně akceptovaných hodnotách a principech, platných nezávisle na jakékoli autoritě, spojené s individuální zodpovědností.*“ (Vágnerová, 2005, s. 398). Postkonvenční morálka však není vždy zevšeobecnovaná na veškeré životní situace. Běžně se uplatňuje spíše určitý stereotyp konvenční morálky, který se v průběhu života adolescenta zafixoval. Navíc existuje rozdíl mezi morálním uvažováním a reálným chováním. Ne vždy jedinec jedná dle toho, jaké má hodnoty apod. Zde záleží také na konkrétních situacích (Vágnerová, 2000, s. 275). Říčan (2004, s. 211) doplňuje, že mravní vývoj je individuální. „*Většina lidí se spokojuje s konvenčním morálním usuzováním, jejich etické myšlení je pragmatické a o hlubší promyšlení otázek dobra a zla nemají zájem.*“ (Říčan, 2004, s. 211).

Adolescent je v tomto období spíše idealistou, co se týče morálního uvažování. Zde se však jedincův idealismus střetne s realitou a může se s ní dostat do konfliktu. Někteří dospívající se potýkají v těžkými životními situacemi, které mohou zásadně ovlivnit jejich morální vývoj. „*Prožijí hluboké a traumatizující emoční zklamání (náročný rozvod rodičů, sexuální zneužití, fyzické násilí, nepřijetí, ponižování, nezájem, chybí výlučná pečující osoba).*“ (Thorová, 2015, s. 429). V takových případech mohou mít adolescenti pocit, že svět je od počátku špatný a nespravedlivý. Následně se tak přesvědčí o tom, že by se měli postarat především sami o sebe (Thorová, 2015, s. 429).

Pro adolescenty není typickým problémem nedostatek hodnot, ale spíše jejich hojnost a rozmanitost. Někdy se může stát, že mají mnoho hodnot, které pro ně jsou důležité, ale mají problém určit ty, které pro ně mají nejvyšší prioritu. Dospívající hledají pevné body a hodnoty, na které by se mohly spolehnout a které by jim v životě poskytovaly jistotu.

V dnešní době se ale adolescenti setkávají s výzvami, které jsou spojeny s nejasností hodnotového systému společnosti, což pro ně může být problematické při vytváření vlastní hodnotové orientace (Vágnerová, 2005, s. 399).

Někteří adolescenti se však distancují od běžně uznávaných hodnot a sociálních norem. Vágnerová (2000, s. 277) hovoří o tzv. „*antiidentifikaci s platným společenským řádem. Takový postoj může být výrazem protestu proti společnosti, kde má jedinec minimální šanci získat přijatelnou pozici. Nekonformita může být projevem úsilí upoutat pozornost jediným způsobem, který se zdá být možný.*“

2.2 Mladá dospělost

I mladou dospělost ohraničují autoři s malými rozdíly. Vágnerová (2000, s. 304) definuje mladou dospělost v období od 20 do 35 let. Dle Řičana (2004, s. 229) je mladá dospělost vymezena věkem od 20 do 30 let. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 167) považují toto období za časnou dospělost. Jedná se o fázi mezi adolescencí a plnou dospělostí. Toto období je zhruba ve věku od 20 do 25–30 let. Thorová (2015, s. 440) považuje mladou dospělost za „*poměrně dynamické období, ve kterém člověk uskutečňuje proměnu od nezralé k zralé osobnosti.*“ Trvá zhruba od 20 do 35 let věku jedince.

Období mladé dospělosti nelze přesně definovat z toho důvodu, že neexistuje přesný mezník, jenž by změnu potvrdil. Ani právní zletilost není zcela jasným milníkem. Záleží spíše na biologických a psychosociálních faktorech. Co se týče biologického hlediska, jedná se zejména o změnu na úrovni sexuality. Mladý dospělý dochází k sexuální zralosti, vytváří si partnerské vztahy a mění se jeho postoj k sexualitě v závislosti na touze po rodičovství, což zvyšuje důležitost reprodukční složky, která v období adolescence nebyla natolik významná (Vágnerová, 2007, s. 9).

Určení psychosociálního mezníku dospělosti je náročnější. Problémem je absence jednoznačného časového vymezení, jelikož tyto změny probíhají u každého jedince různě. Existují různé psychosociální znaky, které značí dospělost. Vágnerová (2007, s. 9–11) poukazuje především na tyto 3 oblasti:

- změna osobnosti – dochází k osamostatnění a k plnoletosti; tím jedinec získává svobodu, ale i zodpovědnost za své chování a jednání; současně dospělost přináší sebedůvěru a realističtější pohled na vlastní schopnosti, což přispívá k osobní vyrovnanosti; jedinci také lépe ovládají své emoce

a jednání, dokáží se vzdát vlastní potřeby, pokud to situace vyžaduje; zároveň jsou citlivější k potřebám ostatních osob,

- změna v socializačním vývoji – snižuje se závislost na orientační rodině; vztahy s rodiči se uklidňují; klíčové jsou však vztahy s vrstevníky, ty mohou pokračovat od adolescentního období, ale jedinec se nebrání ani navazování nových kontaktů; podstatné je v tomto období párové soužití, poté i schopnost přijmout roli rodičovskou; zralost v mezilidských vztazích se projevuje i v pracovním prostředí, kde je dospělý schopný úspěšně komunikovat s nadřízenými i podřízenými osobami,
- ekonomická nezávislost – profesní role posiluje identitu dospělého tím, že díky ní roste nezávislost na rodině a zároveň si naplňuje potřebu seberealizace a potvrzuje jeho vlastní hodnotu (Vágnerová, 2007, s. 10–11).

Thorová (2015, s. 440) potvrzuje, že oproti adolescenci se emoce u dospělých osob projevují v menší intenzitě a mají větší schopnost se ovládat. Nicméně dle jejího názoru psychika mladých dospělých ještě není zcela stabilní, neboť mozek se stále vyvíjí. To ovlivňuje schopnost sebekontroly, která se stále formuje. Proto se často u dospělých vyskytuje impulzivní chování, soutěživost a touha po experimentování. Často přecení své schopnosti a může jim i chybět schopnost zhodnotit své jednání (Thorová, 2015, s. 440).

Langmeier a Krejčířová považují za znak dospělosti osobní zralost. *„Člověk je zpravidla pokládán za zralého, když po dokončení dospívání přejímá plnou osobnostní a občanskou odpovědnost, začíná být ekonomicky nezávislý a navíc přispívá k rozmnožování obecných statků, rozvinul plně své osobní zájmy, ustavil legalizovaný vztah k životnímu partnerovi, přejal očekávané výchovné úkoly vůči svým potomkům a na druhé straně se přizpůsobuje svým stárnoucím rodičům.“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 169). Zároveň doplňují, že osobní zralost je u každého jedince individuální, dosahuje jí různým tempem, ale také v různé míře. Navíc se v této době životní fáze prodlužují (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 170).

Podobně charakterizuje mladou dospělosti i Říčan (2004, s. 230–231). Dle něj je mladý dospělý více soběstačný, dokáže se připravovat na náročné úkoly, jeho vztahy s ostatními lidmi se zlepšují (zejména s rodiči). V rámci ekonomické nezávislosti je dospělý schopen hospodařit s penězi, a pokud je to možné, žije od rodičů odděleně. Volný čas tráví

sám, ale i s vrstevnickou skupinou blízkých přátel. Narůstá tendence k dlouhodobým vztahům a vliv společnosti na jedince naopak klesá.

V adolescenci již byl vytvořen základ vlastní identity jedince. V období mladé dospělosti se pouze stabilizuje. Klíčové je „*vědomí nově nabyté samostatnosti a nezávislosti, které může vést k větší sebedůvěře a sebejistotě, ale někdy i k nepřiměřené tendenci riskovat*“ (Vágnerová, 2000, s. 369). Na počátku mladé dospělosti jedinec rád pociťuje svobodu, kterou získal, avšak osobní zodpovědnost s ní příliš spojovat nechce (Vágnerová, 2000, s. 369).

Co se týče morálního vývoje v období mladé dospělosti, jedinci již mají zafixovaný nějaký systém pravidel a norem. Tyto normy jsou formovány zkušenostmi z rodiny a ostatních osob, které jsou pro dospělého důležité. Na konci adolescence a na začátku mladé dospělosti dochází k postupnému posunu v pojetí společenských norem. Jedinec o normách a hodnotách uvažuje a nepřejímá je automaticky za své. V tuto chvíli už není tolik podřízen autoritě jiných dospělých osob. Může se tedy sám rozhodovat, zda bude normy a pravidla respektovat. Někteří mladí dospělí však normy akceptují z toho důvodu, že jejich přijetí může posílit jedincův sociální status (Vágnerová, 2007, s. 28–29).

3 Dům na půli cesty jako sociální služba

Domy na půli cesty jsou důležité v rámci podpory lidí v obtížných životních situacích. Ve většině případů jsou určeny pro mladé lidi ve věku 18 až 26 let. Snaží se o podporu a stabilizaci těchto jedinců a předchází sociálnímu vyloučení. Tímto způsobem přispívají ke spokojenosti jednotlivce i společnosti.

Slovník sociální práce (Matoušek, 2008, s. 53) definuje dům na půli cesty jako *„dočasné ubytování pro klienty, kteří předtím byli v dlouhodobé ústavní péči.“* Zároveň Matoušek (2008, s. 53) dodává, že *„klienti za ubytování platí, udržují sami svou domácnost, chodí do zaměstnání nebo do školy. Subytováním jsou obvykle spojeny některé služby a programy, jiné úmyslně nikoli, aby byl klient nucen vyhledávat je mimo dům na půli cesty, v němž je ubytován.“*

V zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, nalezneme popis služeb sociální prevence. Tyto služby *„napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“* (Česko, 2006b).

Do služeb sociální prevence patří právě domy na půli cesty, které jsou definovány zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Ty *„poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.“* (Česko, 2006b).

Dále zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, popisuje, že tato služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- *„poskytnutí ubytování,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*

- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí“ (Česko, 2006b).*

Tyto základní činnosti, které domy na půli cesty poskytují, konkretizuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Ubytování je poskytováno v prostředí, které simuluje znaky bydlení v domácnosti a tento pobyt zpravidla nepřevyšuje 1 rok. Uživatelé služby mají zajištěné podmínky, které umožňují provádět běžné činnosti v domácnosti jako je úklid, praní, vaření apod. Co se týče pomoci zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, jedná se např. o podporu při využívání běžně dostupných veřejných služeb a informačních zdrojů. Do sociálně terapeutických činností patří rozvoj a udržení schopností a dovedností jako jsou např. komunikační dovednosti, pomoc v samostatnosti v běžných dovednostech, ale i při vyřizování různých osobních záležitostí. Zároveň sem spadají i aktivity, které pomáhají jedincům začlenit se na trh práce. Pomoc při uplatňování práv je ve spolupráci klientů se sociálními pracovníky, kteří jsou v kontaktu s institucemi (např. úřady). Vyhláška č. 505/2006 Sb. dále upravuje maximální výši úhrady za tuto službu. Jedná se maximálně o 195 Kč denně za jednu osobu (Česko, 2006a). V tuto chvíli je v České republice celkem 24 domů na půli cesty (MPSV, 2024).

V zahraničí se lze setkat s tím, že domy na půli cesty jsou zařízení, jež jsou určena pro osoby, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody. Tyto zařízení jsou přímo součástí výkonu trestu a jsou takzvaným výstupním oddělením věznic (Matoušek, 2008, s. 53). V České republice byl v roce 2022 otevřen probační dům, který funguje na podobném principu. Probační dům v Písku byl založen Probační a mediační službou a jeho cílem je podpora podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Pobývat zde může 16 mužů a pobyt je určen na dobu 6 měsíců. Probíhá zde snaha o začlenění těchto jedinců do společnosti, o jejich co největší samostatnost. Motivací ke zřízení tohoto domu byla především eliminace recidivy po výkonu trestu odnětí svobody (Bačkovský, 2024).

Dům na půli cesty, jak ho definuje Plch (2003, s. 10), představuje zařízení sociální služby, které slouží jako dočasné ubytování pro mladé dívky a chlapce, kteří opouštějí dětské domovy, výchovné ústavy nebo pěstounské rodiny poté, co dosáhnou plnoletosti, čímž Plch popisuje i cílovou skupinu domu na půli cesty.

3.1 Cílová skupina domu na půli cesty

Cílovou skupinou domů na půli cesty jsou mladí lidé zhruba ve věku 18 až 26 let, „odcházející ze zařízení ústavní výchovy nebo náhradní rodinné péče, z výkonu trestu odnětí svobody, bez rodinného zázemí nebo s nefunkčním rodinným zázemím, nacházející se v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, a kteří se chtějí aktivně podílet na změně své životní situace.“ (SKP-CENTRUM, 2024)

Zároveň však tato služba není určena osobám, které mají duševní onemocnění či mentální postižení, jež by nepříjemně ovlivňovalo interakci s ostatními uživateli služby. Dále je nevhodná pro „mladé lidi neschopné samostatného pohybu bez pomoci druhé osoby a pro mladé lidi, kteří nejsou bez pomoci třetí osoby schopni porozumět svým právům a povinnostem vyplývajícím z poskytované služby.“ (SKP-CENTRUM, 2024).

Často se tedy jedná o osoby, které si prošly ústavní péčí. Pro komplexní uchopení tematiky bude krátce vymezena právě ústavní péče. „Ústavní péče zahrnuje jakýkoliv typ nerodinného umístění dítěte na základě soudního rozhodnutí, popřípadě se může jednat o umístění dítěte mimo domov také na žádost rodičů.“ (Sychrová, 2014, s. 41). Některé děti mohou být v ústavní péči krátkodobě, některé však i dlouhodobě. Klíčová je ochrana a pomoc dítěti. Do ústavní péče se může dostat z toho důvodu, že je dítě ohrožené špatnou či žádnou péčí rodičů. Může se ale také jednat o děti, které ohrožují okolní svět. Náhradní péče o dítě může představovat ústavní péči nebo náhradní rodinnou péči (ve většině případů osvojení či pěstounská péče). (Sychrová, 2014, s. 36–38).

V České republice jsou k dispozici různé druhy zařízení, které poskytují ústavní péči:

- dětské domovy pro děti do tří let věku a dětská centra,
- dětské domovy,
- dětské domovy se školou,
- diagnostické ústavy,
- výchovné ústavy,
- domovy pro osoby se zdravotním postižením (Sychrová, 2014, s. 43).

Centrum pro náhradní rodinnou péči a výzkum péče o děti a mladistvé opouštějící ústavní péči poukazuje na to, že lidé po ukončení ústavní péče přicházejí do každodenního života s různými znevýhodněními. To nám může pomoci pochopit to, z jakého důvodu poté potřebují pomoc návazné sociální služby. Jedná se např. o problémy, které souvisí

s psychickou deprivací, sociální izolací, soběstačností. Dále mohou takoví lidé mít vývojové a osobnostní problémy, mohou mít problém s navázáním a udržením nejen partnerských vztahů, nemusí mít podporu v oblasti emocionální, finanční nebo sociální, mohou mít nedostatečné komunikační dovednosti, zpravidla nemají dostatečné vzdělání a pracovní zkušenosti a může jim chybět i respekt k pravidlům. (Folda, 2009 cit. dle Prokop, Prokop, 2015, s. 13).

Po odchodu z ústavní péče poté mladí lidé mohou páchat trestné činy, „*extrémně vysoký počet klientů uteče mimo zařízení náhradní výchovné péče ještě předtím, než dospějí, někteří z nich se stávají oběťmi sexuálního zneužívání, návykových látek, nebo bezdomovci.*“ (Folda, 2009 cit. dle Prokop, Prokop, 2015, s. 13). Mnoho osob, které opustí výchovné zařízení, se poté opět dostane do zařízení jako je dům na půli cesty, noclehárna, azylový dům apod. Problémem mnohdy bývá nedostatečná příprava na vstup do vlastního samostatného života (Folda, 2009 cit. dle Prokop, Prokop, 2015, s. 26).

Klíčovou potřebou, kterou jedinci mají, když žádají o pobyt v domě na půli cesty, je mít kde bydlet. Z tohoto důvodu můžeme tyto osoby zařadit do skupiny osob bez přístřeší. Lidé, kteří z nějakého důvodu přišli o svůj domov, potřebují základní podporu a zázemí, aby mohli začít řešit svou nepříznivou situaci. Zajištění základních životních potřeb je stěžejní pro úspěšnou reintegraci osoby. Lidé, kteří žijí na ulici a chtějí změnit svou situaci, potřebují místo pro odpočinek, stravu, teplo, základní lékařskou péči, hygienu a oblečení. Je zřejmé, že vyčerpaný a zanedbaný jedinec má omezené šance na úspěšný návrat k samostatnosti (není vnímán jako rovnocenný partner v komunikaci s úřady či zaměstnavateli). (Matoušek a kol., 2005, s. 322).

Potřeby mladých osob bez přístřeší popisuje také Fitzpatrick (2000, s. 123–124). Jedná se o potřeby podpory. Mezi ty řadí:

- materiální podporu – bydlení, vybavení domácnosti,
- praktickou podporu – poradenství, získání přístupu ke zdrojům jako jsou následné bydlení, sociální dávky, vzdělání, práce, pomoc s hospodařením s penězi,
- obecnou podporu – pomoc při zvládnání zodpovědnosti např. v rámci docházení do zaměstnání, ale jedná se také o rady, které se týkají řešení konfliktů v práci apod.,

- emoční podporu – pomoc při zvládnání osamělosti, poskytnout jedinci někoho, s kým může o svých problémech hovořit,
- speciální podporu – pomoc při specifických potřebách některých jedinců týkající se závislostí či zneužívání.

Všechny tyto potřeby dokáží domy na půli cesty jedinci pomoci naplnit, neboť se jim dostane bydlení, poradenství, obecné i emoční podpory a v případě jedincovy potřeby i speciální podpory. Fitzpatrick (2000, s. 124) dále hovoří o tom, že tento jedinec zpravidla chce podporu i po přestěhování do vlastního domova. S tím mohou domy na půli cesty také pomoci, jelikož mohou mít k dispozici tréninkové byty, v nichž jedinec žije zpravidla sám, ale stále spolupracuje s pracovníky zařízení.

Někteří mladí lidé bez přístřeší se vyhýbají zařízením pro osoby bez domova (noclehárny, azylové domy), neboť jsou sdílená s lidmi, kteří jsou výrazně starší. Toto spojení dvou generací může vyvolávat napětí a mladí raději tyto služby nevyužívají (Marek, Strnad a Hotovcová, 2012, s. 92). To může být důvodem, proč mladí raději zvolí pro svůj pobyt domy na půli cesty.

Příčiny bezdomovectví u mladých osob vidí Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 92–94) v tom, že mladí odmítají (či toho nejsou schopni) z nějakého důvodu vstoupit do dospělého života, dále v rozpadu nebo nefunkční orientační rodině jedince, v nadměrném užívání nelegálních drog.

3.2 Cíle domu na půli cesty

Cílem domu na půli cesty je, aby si uživatel služby během svého pobytu získal základní předpoklady, které potřebuje k samostatnému životu. To je např. zajištění vlastního bydlení, nalezení a udržení zaměstnání a vytvoření alespoň minimální podpůrné sítě sociálních vazeb (Matoušek, 2007, s. 86).

Obecně prospěšná společnost SKP-CENTRUM, která je největším poskytovatelem sociálních služeb v Pardubickém kraji, považuje za poslání jejich domu na půli cesty podporovat mladé osoby, které čelí obtížným životním situacím. Snaží se o to, aby se klienti aktivně podíleli na změnách, které pomohou k jejich nezávislosti. Jejich cílem je posilovat schopnosti a dovednosti nezbytné pro fungování v každodenním životě, vést klienta k ekonomické nezávislosti, podporovat jedince při jeho integraci, zvyšovat informovanost veřejnosti o situaci mladých lidí v tíživých životních situacích (SKP-CENTRUM, 2024).

Plch (2003, s. 10) hovoří o tom, že dům na půli cesty by neměl být pouze „pokračovatelem“ dětského domova (či jiné ústavní péče). Jedná se sice o sociální službu, která těmto mladým lidem poskytuje následnou podporu, ale mělo by se na domy na půli cesty pohlížet spíše jako na „odrazový můstek“ do dospělosti.

3.3 Systém následné péče

Pro osoby, které vycházejí z ústavní péče, je v České republice připravený systém následné péče. Mimo domy na půli cesty sem patří např.:

- noclehárny – jedná se o ambulantní službu, která umožní klientům přenocování a zároveň zajištění základních potřeb jako je hygiena, zároveň mohou jedinci získat základní informace o možnostech řešení jejich obtížné situace,
- azylové domy – tato služba je určena osobám starším 18 let, které se ocitly v tíživé životné situaci a současně je spjatá se ztrátou bydlení, jedná se o službu pobytovou, pomáhá k překlenutí obtížné životní situace,
- chráněné bydlení – je určena pro osoby trpící duševním onemocněním, které potřebují pomoc jiné osoby, jedná se o službu pobytovou,
- systém sociálního bydlení – zde se jedná o sociální byty a ubytovny (Prokop, Prokop, 2015, s. 16–17).

Tyto služby často využívají klienti, kteří ukončí pobyt v domě na půli cesty. Zároveň se může jednat o místa, ze kterých teprve jedinci žádají o ubytování v domě na půli cesty.

3.4 Dům na půli cesty v Pardubicích

Dům na půli cesty jako sociální službu jsem se rozhodla konkrétně představit na Domu na půli cesty v Pardubicích. Dům na půli cesty v Pardubicích byl vybrán z důvodu pracovní spolupráce. Díky tomu mohu detailně popsat průběh služby domu na půli cesty. Veškeré informace, které jsou dále uvedené, byly čerpány především z webových stránek organizace, z rozhovoru s koordinátorem domu na půli cesty Bc. Milanem Soudkem a ze svých pracovních zkušeností.

Dům na půli cesty v Pardubicích spadá pod organizaci SKP-CENTRUM, o. p. s. Jedná se o největšího poskytovatele sociálních služeb v Pardubickém kraji a tato organizace vznikla již v roce 1992. Jejím posláním je pomáhat vstát, a to všem osobám, které jsou ohrožené sociálním vyloučením (senioři, zdravotně postižení, lidé v krizi, bez přístřeší atd.). SKP-CENTRUM, o. p. s. sídlí na adrese Jungmannova 2550 v Pardubicích stejně jako dům

na půli cesty. Na této adrese je 10 jednolůžkových pokojů, společná klubovna, herna, internetová místnost, kuchyň, sociální zařízení rozdělené pro chlapce a dívky, kanceláře sociálních pracovníků, dále však mají i 1 tréninkový byt pro 1 uživatele, který je na jiné adrese (SKP-CENTRUM, 2024).

Co se týče personálního zabezpečení, je zde koordinátor služby (vedoucí), který řídí pracovní kolektiv domu na půli cesty a částečně vykonává i funkci sociálního pracovníka. Dále je ve službě sociální pracovník, který poskytuje klientům individuální sociální poradenství, současně vede dokumentaci, doprovází klienty na úřady atd. Mezi další pracovníky patří buď sociální pracovníci či pracovníci v sociálních službách na částečný úvazek. Ti zajišťují chod domu na půli cesty v nepřítomnosti koordinátora či sociálního pracovníka, ale také samostatně pracují s klienty. Následně je v domě na půli cesty také pracovník na pracovní pozici „Teta“, který dochází do domu na půli cesty zpravidla mimo pracovní dobu sociálních pracovníků. Jedná se o aktivizačního pracovníka, který uživatele služby motivuje, klienty učí kvalitně trávit volný čas a provádí s nimi např. nácviky vaření. Tito pracovníci mají vzdělání podle § 110 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách (kromě pracovníka v sociálních službách, ten má vzdělání dle § 116 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách). (Soudek, 2024).

Jelikož se jedná o pobytovou službu, je poskytována nepřetržitě. Pracovníci jsou však k dispozici každý všední den od 7:00 do 19:00 hodin. Poté jsou uživatelům k dispozici vrátí, ti však fungují spíše jako ostraha objektu. Služba je financována v rámci realizace projektu Podpora dostupnosti sociálních služeb v Pardubickém kraji. Cena za službu je 90 Kč za den, pokud uživatel studuje, pokud pracuje, je cena za den 110 Kč. Cena za pobyt v tréninkovém bytě je 150 Kč za den. Od 1. 4. 2024 však proběhne změna ceníku, a to na 140 Kč za den pro všechny uživatele bez rozdílu a 190 Kč za den v tréninkovém bytě (SKP-CENTRUM, 2024).

Průběh služby začíná zájmem jedince, tzv. „prvokontakt“. Může se jednat o získání základních informací o službě přes telefon, e-mailem, ale i osobně. Pokud osoba spadá do cílové skupiny a rozhodne se, že má zájem o službu, následuje vstupní rozhovor se sociálním pracovníkem. Na tento rozhovor musí zájemce přinést tzv. motivační dopis, který popisuje jeho cestu životem a důvod, proč potřebuje ubytování právě v domě na půli cesty. Po rozhodnutí sociálních pracovníků pro přijetí následuje kontaktování zájemce. Ten musí předložit lékařskou zprávu o zdravotní způsobilosti pobytu v této službě a vratnou kauci v hodnotě 500 Kč (od 1. 4. 2024 bude vratná kauce 1 000 Kč). Poté se sepíše smlouva

o poskytování sociální služby. Tato smlouva se uzavírá zpravidla na 3 měsíce. Zde je možnost prodloužení, zpravidla až do 1 roku. Následuje individuální práce s uživatelem služby. Nejprve se definují cíle a jednotlivé kroky, které mají vést ke zlepšení nepříznivé situace uživatele. Klient sám definuje své potřeby. Sepíše se individuální plán, na kterém uživatel pracuje se svým klíčovým pracovníkem (plní jednotlivé kroky, dochází na konzultace k sociálnímu pracovníkovi apod.). Klíčový pracovník je přidělen každému klientovi, pracuje s ním na plnění svého individuálního plánu. Zároveň ale uživatel služby může využít pomoci a rad od jiného než klíčového pracovníka (především, pokud není přítomen). Pokud je pro jednoho z dvojice tato práce nevyhovující, mají možnost změny klíčového pracovníka. Stěžejní je dobrá spolupráce mezi klientem a klíčovým pracovníkem (Soudek, 2024).

Služba může být ukončena z několika důvodů. Jedná se např. o žádost uživatele, uplynutí doby stanovené smlouvou, naplnění zakázky uživatele (např. uživatel si již našel zaměstnání i jiné bydlení). Služba ale může být ukončena i ze strany poskytovatele, a to při opakovaném či hrubém porušení řádu domu na půli cesty, nezaplacení úhrady za poskytovanou službu (klientovi vzniká dlouhodobě dluh), dlouhodobém neplnění individuálního plánu (nespolupráce při řešení nepříznivé sociální situace) a při neohlášené nepřítomnosti uživatele, která trvá déle než týden. Zároveň také při zhoršení zdravotního stavu uživatele, který by vyžadoval odbornou pomoc. Uživatelé služby se zde učí hospodařit s penězi, hledají si zaměstnání, pracovníci jim napomáhají s běžnými dovednostmi, jako je nakupování, vaření, praní atd. (SKP-CENTRUM, 2024).

V roce 2023 využilo služeb Domu na půli cesty v Pardubicích celkem 27 osob, z nichž 3 osoby se v daném roce ubytovaly opakovaně. Uživatelé mají možnost se opakovaně vracet do domu na půli cesty, dokud patří do cílové skupiny. Pouze pokud by byl klient vyřazen sankčně (tedy ze strany poskytovatele), měl by až na 6 měsíců zákaz pobytu v daném domě na půli cesty. Celkem se jedná o 30 pobytů. Z celkových 27 osob bylo 13 žen a 14 mužů. Trvalý pobyt v Pardubicích z nich mělo pouze 7 osob, což však nezahrnuje okolní obce a např. z Pardubického kraje mohlo být uživatelů více. Pokud klient spadá do cílové skupiny domu na půli cesty, nezáleží na jeho trvalém bydlišti a může si sám vybrat, do jakého domu na půli cesty chce jít (Soudek, 2024).

Z těchto 27 osob 12 z nich už v průběhu jejich života pobývalo v Domě na půli cesty v Pardubicích. Jednalo se ale spíše o výjimečný stav, zpravidla se v Domě na půli cesty v Pardubicích ubytují zhruba 3 osoby, které již dříve v tomto domě na půli cesty pobývaly.

Průměrný věk při zahájení služby byl 20,6 let. Sankčně byl ukončen pobyt 7 uživatelům z celkových 30. Na vlastní žádost bylo ukončeno 23 pobytů. Zde se může jednat o důvody jako je nalezení zaměstnání i bydlení, našetření dostatečného obnosu peněz nebo naopak vědomí toho, že by ve službě vznikala vysoký dluh, neboť klient nemá z nějakého důvodu opakovaně na zaplacení, a proto se nakonec uživatel rozhodne sám dobrovolně ukončit pobyt, aby nebyl vyřazen sankčně. V tomto případě se poté jedná o ukončení služby dohodou a pracovník klientovi nastíní možnosti dalšího ubytování v návazných službách (Soudek, 2024).

Celkem bylo provedeno 32 vstupních rozhovorů. Průměrná obloženost byla 81 % (tzn. využití kapacity služby). I přes to, že služba není určena osobám, které mají duševní onemocnění či mentální postižení, pokud jedinec dokáže porozumět svým právům, může službu využít. V roce 2023 využily pobyt v domě na půli cesty 3 osoby, které mají svého opatrovníka. V roce 2017 bylo evidováno také sociální zázemí osob před příchodem do Domu na půli cesty v Pardubicích. Z celkových 23 uživatelů 5 z nich přišlo přímo z ústavní výchovy (tzn. ihned po skončení ústavní výchovy se ubytovali v domě na půli cesty), 5 z rodiny, 1 z věznice, 10 z ulice a 2 z jiné sociální služby. Všechny tyto osoby však odpovídají cílové skupině dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách (Soudek, 2024).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodologie

Praktická část je vytvořena na základě kvantitativního výzkumu, který je provedený mezi lidmi žijícími v domě na půli cesty ve věku 18 až 26 let, a to za pomoci standardizovaného dotazníku hodnotových portrétů Shaloma Schwartze. Pomocí tohoto dotazníkového šetření byla zjišťována hodnotová orientace uživatelů této služby, a to v souvislosti s pohlavím, nejvyšším dosaženým vzděláním a věkem. Praktická část obsahuje např. cíl výzkumu, samotnou realizaci výzkumu, charakteristiku výzkumného souboru, techniku výzkumného šetření, interpretaci výsledků a statistické ověření hypotéz.

4.1 Výzkumné šetření

Disman (2011, s. 286) tvrdí, že *„cílem kvantitativního výzkumu je testování již existujících teorií, hypotéz, nikoli jejich vytváření. Na základě hypotéz výzkumník stanoví proměnné, které bude sledovat standardizovanými metodami na výzkumném vzorku, a které statisticky vyhodnotí a interpretuje.“* Z toho důvodu výzkumné šetření proběhlo formou kvantitativního výzkumu a za pomoci standardizovaného dotazníku. Shalom Schwartz, který tento dotazník hodnotových typů vytvořil, usiloval o komplexní pojetí hodnot včetně návodu na jeho ověřování. Jeho výzkumné šetření probíhalo na reprezentativních vzorcích celé populace států, ale i na specifických skupinách (např. věřící či studenti). Díky tomu tak bylo možné ověřit jeho rozsáhlou teorii a vyzkoušet tento výzkumný nástroj na jiné specifické skupině osob (Vávra, 2007, s. 15).

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit hodnotovou orientaci klientů domů na půli cesty v České republice ve věku 18 až 26 let. Bylo zjišťováno, jaké hodnotové typy jsou pro klienty domů na půli cesty nejvýznamnější a které naopak nepovažují za důležité. Zajímalo mě také, zda jsou rozdíly v preferenci hodnot z hlediska pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání. Při rešerši výzkumu bylo zjištěno, že hodnotová orientace osob žijících v domech na půli cesty není téměř zmapovaná. Výzkumy hodnot se zaměřují většinou na celou populaci, případně na děti a mládež, a to ať už žijících v rodině či v ústavní péči. Hlavním cílem bylo zmapování hodnot uživatelů služby domu na půli cesty, což může napomoci pochopení jejich chování.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

- VO1: Jakou hodnotovou orientaci mají osoby žijící v domech na půli cesty ve věku 18 až 26 let?

Dílčí výzkumné otázky

- VO2: Jaké hodnotové typy mají pro uživatele služby domů na půli cesty nejvyšší preferenci?
- VO3: Jaké hodnotové typy mají pro uživatele služby domů na půli cesty nejnižší preferenci?
- VO4: Jaké jsou rozdíly v preferenci hodnotových typů klientů domů na půli cesty z hlediska pohlaví?
- VO5: Jaký je rozdíl mezi klienty domů na půli cesty ve věkových skupinách 18 až 21 let a 22 až 26 let a jejich hodnotovou orientací?
- VO6: Jaký je rozdíl v hodnotové orientaci a nejvyšším dosaženém vzdělání klientů domů na půli cesty?

4.4 Formulace hypotéz

Pro výzkumné šetření byly zformulovány čtyři hypotézy, které vycházejí z cíle výzkumu a konkrétně stanovených výzkumných otázek. Při stanovení hypotéz jsem vycházela ze svých pracovních a osobních zkušeností, ale také ze znalostí, jež byly získány při tvorbě závěrečné práce. Hypotézy budou následně statisticky ověřeny a poté potvrzeny či vyvráceny.

H1: Pro uživatele služby domu na půli cesty je důležitější hodnotový typ požitkářství než úspěch.

Při formulaci této hypotézy jsem vycházela především ze svých pracovních zkušeností s uživateli služby domu na půli cesty. Předpokládám, že pro klienty této služby je důležitější užívat si života, dopřávat si a dělat především věci, které jim přinášejí nějaké potěšení než plnit různé povinnosti. Plnění těchto povinností je však mnohdy základem úspěchu.

H2: Klienti domu na půli cesty ve věku 18 až 21 let přikládají větší význam vyššímu hodnotovému typu otevřenost ke změně než klienti ve věku 22 až 26 let.

Pro tuto hypotézu bylo zvoleno rozdělení klientů domů na půli cesty do dvou věkových skupin. Zde jsem vycházela z vymezení adolescence a mladé dospělosti. Hranice mezi adolescencí a mladou dospělostí není přesně definována a liší se dle autorů. Např. Langmeier a Krejčířová (2006, s. 143) adolescenci vymezují věkem od 15 do 22 let, Řičan (2004, s. 191) ji definuje od 15 do 20 až 22 let, dle Vágnerové (2000, s. 253) je adolescence od 10 do 20 let a dle Thorové (2015, s. 414) je ve věku 12 až 13 let do 19 let, poté následuje mladá dospělost. Ve výzkumu byla snaha o zmírnění diverzity názorů vymezení této věkové skupiny a pro zjednodušení práce s věkovými skupinami byl stanoven průměr z těchto definovaných hodnot. Vyšší hodnotový typ otevřenost ke změně je typický např. vyhledáváním nových aktivit a dobrodružství, svobodou a dopřáváním si (Vávra, 2007, s. 18–19). Jelikož pro adolescenty je typická preference intenzivních prožitků, potřeba vše si zkusit a nebýt omezován, předpokládám, že budou více tíhnout k vyššímu hodnotovému typu otevřenost ke změně než mladí dospělí (Vágnerová, 2000, s. 265).

H3: Muži v domě na půli cesty považují za významnější hodnotový typ moc než ženy.

Při stanovení této hypotézy jsem vycházela z rozdělení dle pohlaví. Hodnotový typ moc jsem v této souvislosti zvolila z toho důvodu, že Řeháková (2006, s. 122) ve svém výzkumu hodnot uvádí, že muži více preferují instrumentální hodnoty, kam řadí právě hodnotový typ moc. Zde si lze ověřit stávající tvrzení.

H4: Hodnotový typ samostatnost je pro uživatele služby domu na půli cesty důležitější než hodnotový typ bezpečnost.

Poslední hypotéza byla zformulována opět především z pracovních zkušeností z domu na půli cesty. Předpokládám, že pro klienty je důležitější nezávislé myšlení a jednání, dělání věcí vlastním způsobem, samostatné rozhodování a nezávislost než bezpečí a stabilita společnosti (Vávra, 2007, s. 18–19).

4.5 Technika výzkumného šetření

Hodnotová orientace osob žijících v domech na půli cesty byla zjišťována prostřednictvím standardizovaného dotazníku Shaloma Schwartze. Tento měřicí nástroj se vyvíjel současně s teoriemi věnujícími se lidským hodnotám. Původně Schwartz vyvinul metodu s názvem Schwartz Value Survey (SVS – Schwartzovo zjišťování hodnot). Tato

metoda však byla poměrně časově náročná a vyžadovala vysokou úroveň abstraktního myšlení, což bylo pro některé osoby obtížné. Z tohoto důvodu byl tento nástroj modifikován do jednodušší a kratší verze. V tuto chvíli se již jedná o standardizovaný dotazník hodnotových portrétů (PVQ – Portrait Values Questionnaire). I přes to, že se jedná o kratší dotazník, měří stejné typy hodnot (Řeháková, 2006, s. 113).

Tento dotazník je dle Řehákové (2006, s. 108) mezi výzkumníky jeden z nejvyužívanějších při zjišťování hodnotové orientace osob. V současnosti je využíván i Evropským sociálním výzkumem (ESS – European Social Survey), ve kterém je část výzkumu věnována i hodnotám (Vávra, 2007, s. 15). Jedná se tedy o mezinárodně uznávaný nástroj měřící hodnoty. Evropský sociální výzkum provádí výzkumné šetření v Evropě od roku 2002 a pokračuje v něm každé 2 roky. Toto dotazníkové šetření probíhá i v České republice, proto je možné porovnat výsledky specifických skupin s výsledky populace (European Social Survey, 2024).

Dotazník obsahuje 21 položek, tvrzení, které popisují určitou osobu. Respondent na Lickertově škále vybírá, v jaké míře se této osobě podobá. Bipolární škála má 6 stupňů (velmi se mi podobá až nepodobá se mi vůbec). Respondent tak porovnává sebe s popsanou osobou, kde se zaměřuje na její hodnoty. Dotazník byl proveden ve dvou verzích – pro muže a ženu, přičemž v tomto výzkumném šetření byla pro zjednodušení respondentům poskytnuta pouze verze pro muže (Řeháková, 2006, s. 114). Do dotazníku byly přidány další 3 položky, které se věnují pohlaví, nejvyššímu dosaženému vzdělání a věku respondentů, což napomáhá ke zjištění souvislostí mezi těmito proměnnými.

Tyto popisy osob (hodnotové portréty) jsou v dotazníku očíslovány jako položky od 1 do 21. Z těchto 21 tvrzení Schwartz vytvořil 10 hodnotových typů viz tabulka 1. Tabulka obsahuje právě 21 těchto hodnotových typů s krátkým popisem, který je vystihuje. Dále jsou v tabulce uvedena i samostatná tvrzení s číslem položky v dotazníku. Každý hodnotový typ je vytvořen na základě spojení 2 tvrzení, s výjimkou hodnotového typu univerzalizmus, který je vytvořen 3 hodnotovými portréty.

Tabulka 1 Rozdělení hodnotových portrétů osobnosti do hodnotových typů

Hodnotový typ	Hodnotové portréty osobnosti
<p style="text-align: center;">Univerzalizmus</p> <p>(porozumění, ocenění druhých, tolerance a ochrana podmínek pro dobrý život všech lidí)</p>	<p>Myslí si, že je důležité, aby se s každým člověkem na světě zacházelo stejně. Věří, že každý by měl mít v životě stejné příležitosti. (3)</p> <p>Je pro něj důležité naslouchat lidem, kteří jsou jiní než on. I když s nimi nesouhlasí, chce jim porozumět. (8)</p> <p>Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá. (19)</p>
<p style="text-align: center;">Benevolence</p> <p>(ochrana a posilování dobrého života lidí, s kterými jsme v častém osobním kontaktu)</p>	<p>Je pro něj velmi důležité pomáhat lidem kolem sebe. Chce se starat o jejich blaho. (12)</p> <p>Je pro něj důležité být loajální k přátelům. Chce se věnovat lidem, kteří jsou mu blízcí. (18)</p>
<p style="text-align: center;">Konformismus</p> <p>(omezování jednání, inklinací a impulzů, pro které je pravděpodobné, že by mohli ohrozit druhé nebo sociální normy a očekávání)</p>	<p>Věří, že lidé by měli dělat to, co se jim řekne. Myslí si, že lidé by měli dodržovat pravidla vždy, dokonce i když je nikdo nepozoruje. (7)</p> <p>Je pro něj důležité, aby se vždy choval spořádaně. Chce se vyhnout všemu, o čem by lidé řekli, že je špatné. (16)</p>
<p style="text-align: center;">Tradice</p> <p>(respekt ke zvykům a idejím, které poskytuje tradiční kultura nebo náboženství)</p>	<p>Je pro něj důležité být pokorný a skromný. Nesnaží se na sebe upoutávat pozornost. (9)</p> <p>Tradice je pro něj důležitá. Snaží se dodržovat zvyky, které se pořádají v jeho náboženství nebo v rodině. (20)</p>
<p style="text-align: center;">Bezpečnost</p> <p>(bezpečí, harmonie a stabilita společnosti, vztahů i vlastního já)</p>	<p>Je pro něj důležité žít v bezpečném prostředí. Vyhýbá se všemu, co by mohlo ohrozit jeho bezpečnost. (5)</p> <p>Je pro něj důležité, aby mu vláda zajistila</p>

	bezpečí před všemi hrozbami. Chce, aby byl stát silný tak, aby mohl chránit své občany. (14)
Moc (sociální status a prestiž, kontrola a dominance nad lidmi a zdroji)	Je pro něj důležité, aby byl bohatý. Chce mít hodně peněz a drahé věci. (2) Je pro něj důležité, aby jej lidé respektovali. Chce, aby lidé dělali, co jim řekne. (17)
Úspěch (osobní úspěch skrze demonstrování kompetencí dle sociálních standardů)	Je pro něj důležité předvádět své schopnosti. Chce, aby lidé obdivovali, co dělá. (4) Je pro něj důležité být velmi úspěšný. Doufá, že lidé ocení, čeho dosáhl. (13)
Požitekářství (rozkoš a smyslové uspokojení)	Je pro něj důležité užívat si života. Rád si dopřává. (10) Vyhledává každou příležitost, aby se pobavil. Je pro něj důležité dělat věci, které mu přinášejí potěšení. (21)
Stimulace (vzrušení, novost a nové výzvy)	Má rád překvapení a vždy vyhledává nové aktivity. Myslí si, že je důležité v životě dělat mnoho různých věcí. (6) Vyhledává dobrodružství, rád riskuje. Chce mít vzrušující život. (15)
Samostatnost (nezávislé myšlení a jednání, tvořivost, zkoumání)	Promýšlení nových myšlenek a tvořivost jsou pro něho důležité. Rád dělá věci svým vlastním originálním způsobem. (1) Je pro něj důležité, aby si sám rozhodoval o tom, co dělá. Má rád svobodu a nezávislost na druhých. (11)

Zdroj: Řeháková, 2006, s. 115–116; Vávra, 2007, s. 18–19

Zpracování: vlastní

Vnitřní reliabilita položek hodnotových typů je poměrně nízká, jelikož počet položek v součtu je nízký. Z toho důvodu je vhodné spojit sousední hodnotové typy, což vytvoří vyšší spolehlivost indexů. Spojením hodnotových typů a jejich průměru se získá vyšší hodnotový typ (Řeháková, 2006, s. 114). Vyšší hodnotové typy jsou uvedeny v tabulce 2. Aritmetický

průměr hodnotových typů (i vyšších hodnotových typů) poté ukazuje, v jaké míře je preferován daný typ v souvislosti s ostatními hodnotovými typy.

Tabulka 2 Rozřazení hodnotových typů do vyšších hodnotových typů

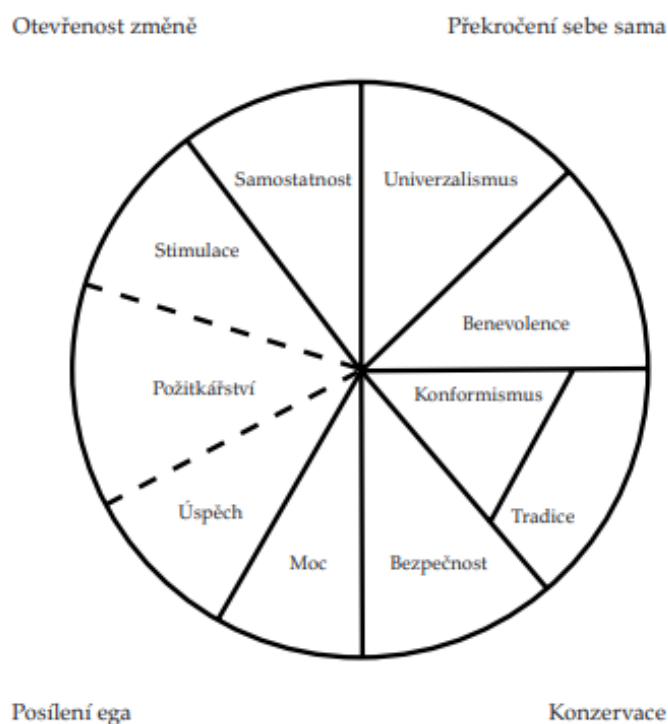
Vyšší hodnotové typy	Hodnotové typy
Otevřenost změně	Samostatnost, stimulace, požitkářství
Posílení ega	Úspěch, moc
Konzervace	Bezpečnost, konformismus, tradice
Překročení sebe sama	Benevolence, univerzalismus

Zdroj: Řeháková, 2006, s. 112

Zpracování: vlastní

Kruhové uspořádání viz obrázek 1 vyobrazuje vztahy mezi hodnotovými typy. Kruh je rozdělen na 9 výsečí, každá výseč (hodnotový typ) má své vlastní místo vyjma konformismu a tradice. Zde lze spatřit, že konformismus je blíže středu kruhu a tradice je na jeho okraji. Tyto dva hodnotové typy jsou si podobné např. potřebou spořádanosti. „Čím blíže si jsou kterékoliv dva typy hodnot v libovolném směru kolem kruhu, tím podobnější si jsou jejich motivace, čím si jsou vzdálenější, tím protichůdnější jsou jejich motivace“ (Řeháková, 2006, s. 114). Obrázek také znázorňuje 4 vyšší hodnotové typy a jejich blízkost a protichůdnost. Požitkářství je definováno průchodnou hranicí, neboť v něm existují prvky posílení ega i otevřenosti změně (Řeháková, 2006, s. 114).

Obrázek 1 Kruhové uspořádání vztahů mezi hodnotovými typy

Zdroj: Schwartz, 1992 cit. dle Řeháková, 2006, s. 112

4.6 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří osoby pobývajících v domě na půli cesty ve věku 18 až 26 let v České republice. Současně je v České republice 24 poskytovatelů sociální služby dům na půli cesty, vyloučeny z dotazníkového šetření byly azylové domy pro mladé. Někteří tito poskytovatelé sociální služby domu na půli cesty mají dle registru sociálních služeb i tréninkové či startovací byty (MPSV, 2024). Klienti pobývajících v těchto bytech však byli také z výzkumného šetření vyloučeni, a tak výzkumný soubor tvoří pouze uživatelé služby domu na půli cesty. Celkem jsem získala odpovědi od 36 respondentů. 2 z nich jsem však musela vyřadit z výzkumu, jelikož tito respondenti nezaškrtnuli odpověď u všech otázek. Výzkumného šetření se zúčastnilo 34 osob. Jelikož domů na půli cesty v České republice není mnoho a jejich kapacita není vždy plně naplněná, byl proveden totální výběr, a to tedy z důvodu malého počtu objektů (Hendl, 2005, s. 151).

4.7 Předvýzkum

V předvýzkumu bylo zjišťováno, jak funguje výzkumný nástroj (Gavora, 2000, s. 69). Jelikož byl ve výzkumném šetření použitý standardizovaný dotazník, který byl již mnohokrát využitý, předpokládala jsem, že otázky jsou srozumitelné, jednoznačné a jasné. I přes to jsem ale předvýzkumu využila a nejprve jsem sama vyplnila elektronický testovací dotazník, který

nezapočítal výsledek. Tím jsem zjistila, že dotazník funguje správně. Srozumitelnost jsem si poté ověřila u jednoho klienta domu na půli cesty, kterého jsem požádala o vyplnění dotazníku. S klientem jsem poté vyplňování dotazníku konzultovala, abych si byla jistá, že je dotazník srozumitelný.

4.8 Sběr dat

Sběr dat probíhal formou elektronického i tištěného dotazníku. Gavora (2000, s. 99) definuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ Výhodou dotazníku je možnost uzavřených odpovědí, které usnadňují vyhodnocování dat, a získání těchto dat za poměrně krátkou dobu. Nevýhodou může být to, že dotazník „*nezjišťuje to, jací respondenti skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe vidí nebo chtějí, aby byli viděni.*“ (Chráška, 2016, s. 158). Stěžejní je při vyplňování dotazníků ochota respondentů spolupracovat, což může záviset i na náročnosti a zajímavosti dotazníku (Chráška, 2016, s. 164).

Kontaktovány byly všechny domy na půli cesty v České republice, a to ve většině případů nejprve telefonicky z toho důvodu, abych věděla, zda je možná realizace výzkumu v konkrétním domě na půli cesty osobně. Pracovníkům však spíše vyhovovalo zaslání dotazníku e-mailem. V některých zařízeních probíhal sběr dat osobně, tzn. dotazník byl vytištěný a předaný klientovi domu na půli cesty. Ostatním zařízením byl zaslán e-mail s informacemi o výzkumném šetření, důvodu jeho realizace, dodržení anonymity a jasnými pokyny k vyplnění dotazníku. Každému zařízení byl zaslán odkaz na elektronický dotazník, který si klient mohl spustit a vyplnit v počítačové místnosti domu na půli cesty, současně byl zaslán i QR kód, který si klienti mohli naskenovat do svých mobilních telefonů a vyplnit dotazník v něm. Zároveň byl zaslán i soubor s dotazníkem, který pracovníci mohli vytisknout, dát k vyplnění klientovi a naskenovaný zaslat e-mailem zpět. Této možnosti využilo 5 domů na půli cesty a celkem jsem obdržela 13 dotazníků. Osobně bylo získáno 7 vyplněných dotazníků, ostatních 16 dotazníků bylo vyplněno on-line.

Není však možné jednoznačně určit všechna zařízení, která se výzkumu zúčastnila, neboť již na začátku realizace výzkumu byly evidovány vyplněné dotazníky elektronickou formou, nicméně žádné zařízení v tu dobu neposlalo informaci o tom, že by dotazník byl předán klientům. Ve většině případů jsem však na zasláný e-mail nedostala odpověď. Předpokládám, že v tom hrála roli především vytíženost pracovníků domů na půli cesty, ale také neochota klientů vyplnit dotazník, jelikož mi bylo sděleno pracovníky, že žádostí

o vyplnění dotazníků pro uživatele služby je zasíláno mnoho a klienti se výzkumných šetření již zúčastňovat nechtějí. Celkem tedy bylo kontaktováno 24 poskytovatelů sociální služby dům na půli cesty, z nichž mnoho nemělo naplněnou kapacitu (v některých případech ani z poloviny), což bylo zjištěno při sběru dat. Sběr dat probíhal od 21. 2. 2024 do 13. 3. 2024.

5 Vyhodnocení dat a interpretace výsledků

Získaná data jsem nejprve zpracovala do záznamového archu, který byl vytvořen v MS Excel. Data byla poté okódována, tzn. k otázkám a odpovědím bylo přiřazeno číslo. Následně byly vytvořeny tabulky znázorňující absolutní a relativní četnost, případně aritmetický průměr. Veškeré tabulky i grafy jsou vlastního zpracování.

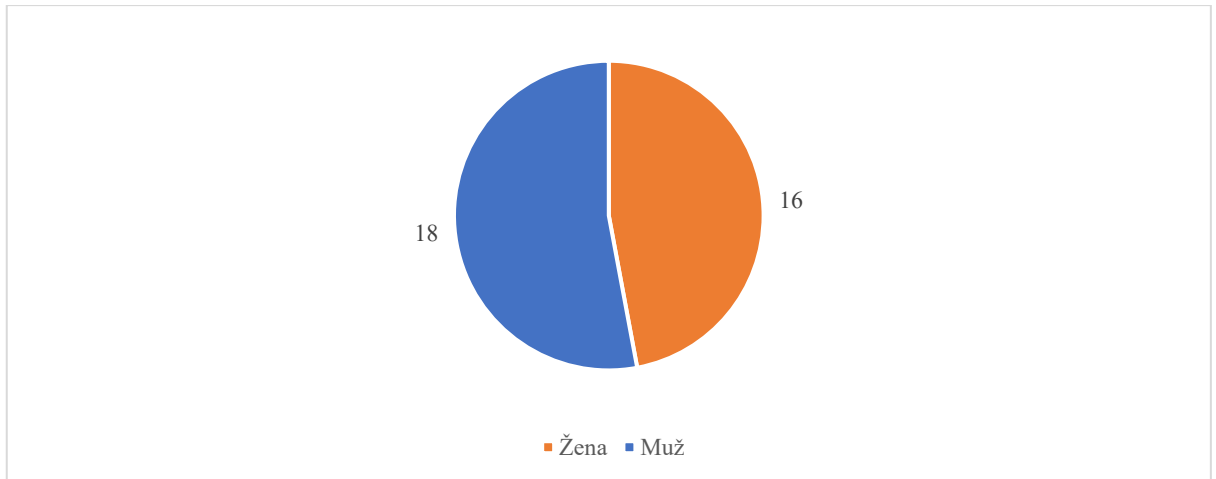
Pohlaví

První položka v dotazníku se věnovala zjišťování pohlaví. Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 16 žen (47,06 %) a 18 mužů (52,94 %).

Tabulka 3 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	16	47,06
Muž	18	52,94
Celkem	34	100,00

Graf 1 Pohlaví respondentů

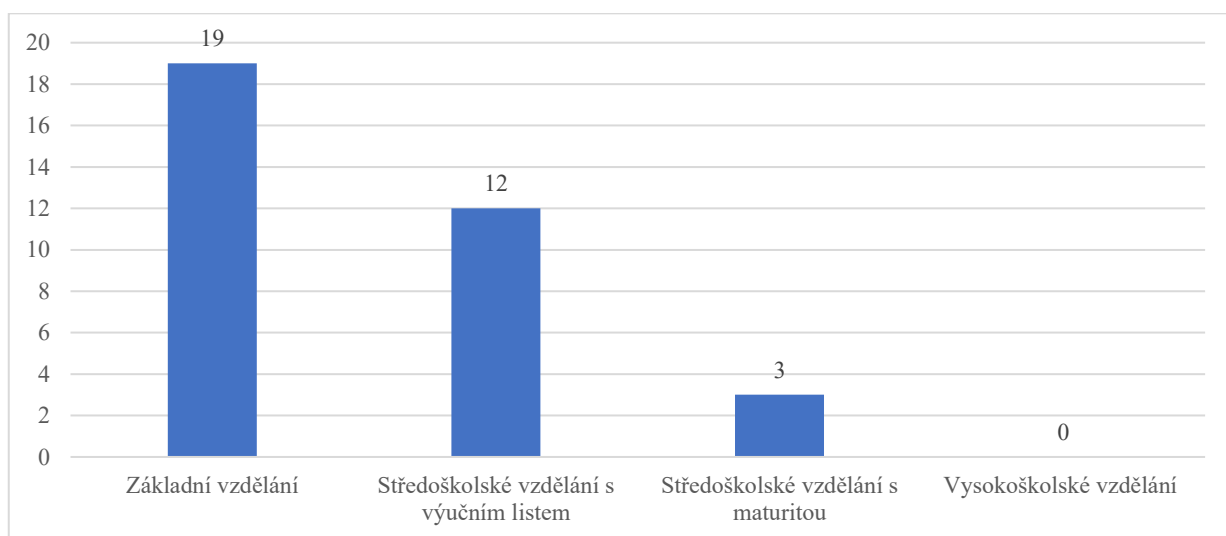
Nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvíce zastoupení byli v případě nejvyššího dosaženého vzdělání respondenti, kteří mají základní vzdělání. Zde se jednalo o 19 osob (55,88 %), tedy nadpoloviční většinu. Vysokoškolské vzdělání neměl ani jeden respondent. Středoškolské vzdělání s maturitou měly 3 osoby (8,82 %).

Tabulka 4 Vzdělání respondentů

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní vzdělání	19	55,88
Středoškolské vzdělání s výučním listem	12	35,29
Středoškolské vzdělání s maturitou	3	8,82
Vysokoškolské vzdělání	0	0,00
Celkem	34	100,00

Graf 2 Vzdělání respondentů

Věk

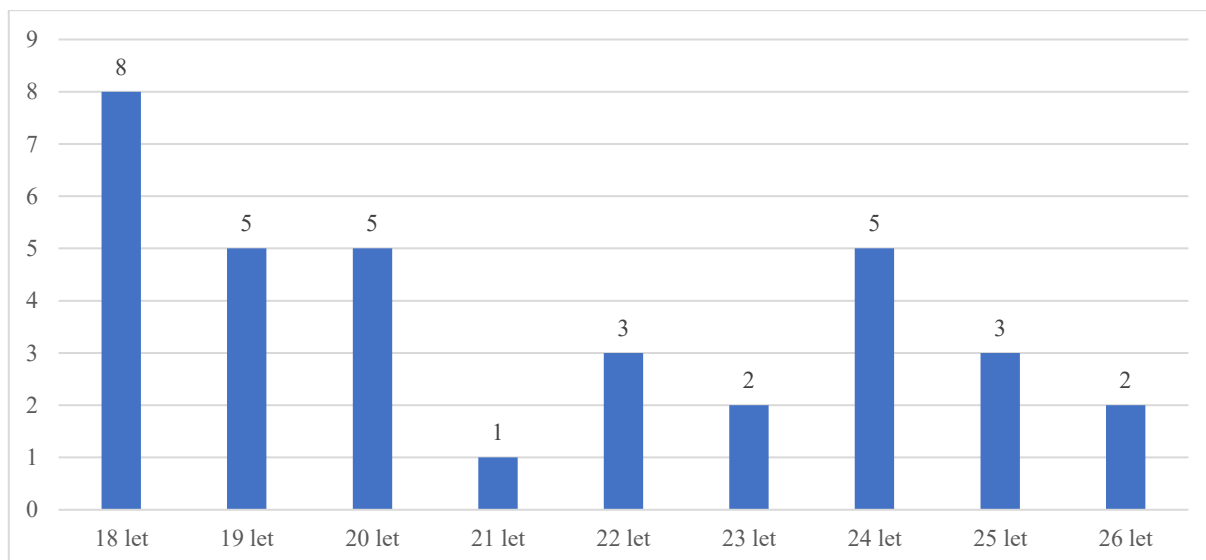
Poslední položka v dotazníku, která se nevěnovala měření hodnot, byla otázka týkající se věku respondentů. Nejvíce respondentů bylo ve věku 18 let (8 osob, 23,53 %). Naopak nejméně bylo ve věku 21 let (1 osoba, 2,94 %). Z tohoto výsledku lze usoudit, že největší podporu např. po ukončení ústavní péče potřebují osoby, které právě získaly zletilost.

Tabulka 5 Věk respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
18 let	8	23,53
19 let	5	14,71
20 let	5	14,71
21 let	1	2,94
22 let	3	8,82
23 let	2	5,88

24 let	5	14,71
25 let	3	8,82
26 let	2	5,88
Celkem	34	100,00

Graf 3 Věk respondentů

Jednotlivé položky v dotazníku měřící hodnoty

Standardizovaný dotazník profesora Schwartze je složený z 21 položek, které měří hodnoty respondentů. Spojením jednotlivých položek dle stanovených pravidel se získají hodnotové typy. Nejprve však představím výsledky jednotlivých položek. Tato tvrzení mají šesti bodovou škálu odpovědí, z nichž respondent vždy jednu vybral. Jednotlivé portréty osob (výroky), jejich spojení do hodnotových typů a jejich popis je v této části práce definován dle Řehákové (2006, s. 109–116). Každá tabulka obsahuje absolutní četnost, která vyjadřuje počet respondentů, kteří na dané tvrzení odpověděli konkrétním číslem (dle škály podobnosti). Relativní četnost udává procentuální zastoupení počtu respondentů, kteří takto odpověděli. Z důvodu obsáhlosti závěrečné práce v této části nejsou vytvořené k tabulkám grafy. Pro lepší znázornění výsledků jsou však v další části vyhodnocení dat a interpretace výsledků, neboť v té části se věnuji analýze dat konkrétních hodnotových typů, které jsou pro výsledky výzkumného šetření stěžejní.

1. výrok, na který respondenti odpovídali, zní: „*Promýšlení nových myšlenek a tvořivost jsou pro něho důležité. Rád dělá věci svým vlastním originálním způsobem.*“ Tento výrok popisuje osobu, která je tvořivá, nezávislá a je otevřená novým věcem. Spojením

tohoto tvrzení s hodnotovým portrétem č. 11 se získá hodnotový typ samostatnost. Z tabulky č. 6 je patrné, že celkem 7 osob (20,59 %) odpovědělo, že daný hodnotový portrét se jim velmi podobá. 13 respondentů (38,24 %) uvedlo, že se tomuto výroku jejich osoba podobá, dalších 7 (20,59 %) osob sdělilo, že se jim podobá trochu a 5 jedinců (14,71 %) uvedlo, že se jim podobá málo. Možnost „nepodobá se mi“ zvolil pouze 1 respondent (2,94 %), stejně tak možnost „nepodobá se mi vůbec“ zvolil pouze 1 z respondentů (2,94 %). Z toho vyplývá, že většina osob (32 lidí) uvedla, že alespoň částečně se s tímto tvrzením ztotožňuje. Lze říci, že pro většinu osob v domě na půli cesty je důležitá nezávislost, tvořivost a jsou otevření novým myšlenkám.

Tabulka 6 Tvrzení č. 1

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	7	20,59
5 = Podobá se mi	13	38,24
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	5	14,71
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Druhý hodnotový portrét: „*Je pro něj důležité, aby byl bohatý. Chce mít hodně peněz a drahé věci.*“ spolu s položkou č. 17 vytváří hodnotový typ moc. Toto tvrzení popisuje osobu, která lpí na materiálním bohatství, které může být znakem určité prestiže ve společnosti. V tomto případě není zastoupení respondentů tolik jednoznačné. To, že se jim alespoň částečně popisovaná osoba nepodobá, sdělilo 9 respondentů (26,47 %). Nejvyšší podíl respondentů však odpovědělo, že se jim osoba z tvrzení velmi podobá (8 osob, 23,53 %).

Tabulka 7 Tvrzení č. 2

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	8	23,53
5 = Podobá se mi	7	20,59
4 = Podobá se mi trochu	6	17,65

3 = Podobá se mi málo	4	11,76
2 = Nepodobá se mi	5	14,71
1 = Nepodobá se mi vůbec	4	11,76
Celkem	34	100,00

Tvrzení č. 3: „Myslí si, že je důležité, aby se s každým člověkem na světě zacházelo stejně. Věří, že každý by měl mít v životě stejné příležitosti.“ je založeno na toleranci a ochraně všech lidí. Ve spojení s položkou č. 8 a č. 19 vytváří hodnotový typ univerzalizmus. Z odpovědí respondentů vyplývá, že ve velké míře se s tímto tvrzením ztotožňují, neboť 32 osob (94,12 %) sdělilo, že se jim alespoň z nějaké části tato popsaná osoba podobá. Z toho lze usoudit, že klienti domů na půli cesty jsou poměrně pro-sociální lidé, kteří by chtěli, aby se se všemi lidmi na světě zacházelo stejně.

Tabulka 8 Tvrzení č. 3

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	10	29,41
5 = Podobá se mi	11	32,35
4 = Podobá se mi trochu	9	26,47
3 = Podobá se mi málo	2	5,88
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

4. položka ve standardizovaném dotazníku zní: „Je pro něj důležité předvádět své schopnosti. Chce, aby lidé obdivovali, co dělá.“ a při spojení s otázkou č. 13 společně utváří hodnotový typ úspěch. Tento výrok se vyznačuje individuálním úspěchem a obdivem vlastní osoby. V tomto případě nadpoloviční většina (28 osob, 82,36 %) odpověděla, že obdiv pro ně je nějakým způsobem důležitý.

Tabulka 9 Tvrzení č. 4

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	7	20,59
5 = Podobá se mi	7	20,59
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	7	20,59
2 = Nepodobá se mi	4	11,76
1 = Nepodobá se mi vůbec	2	5,88
Celkem	34	100,00

Další z tvrzení: „*Je pro něj důležité žít v bezpečném prostředí. Vyhýbá se všemu, co by mohlo ohrozit jeho bezpečnost.*“ vyjadřuje především potřebu žít v bezpečné zemi. Důležitá je bezpečnost vlastní, ale i ostatních osob a celého prostředí. S položkou č. 14 vytváří hodnotový typ bezpečnost. Více než třetina respondentů (11 osob, 32,35 %) odpověděla, že se jim tento hodnotový portrét velmi podobá. Pouze 3 osoby odpověděly, že se jim nepodobá (8,82 %).

Tabulka 10 Tvrzení č. 5

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	11	32,35
5 = Podobá se mi	7	20,59
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	6	17,65
2 = Nepodobá se mi	2	5,88
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Hodnotový portrét č. 6 ve spojení s portrétem č. 15 vytváří hodnotový typ stimulace. Pro osobu, která má vysoko ve svém hodnotovém žebříčku stimulaci, je důležité vzrušení, zkoušení nových věcí a zvládání výzev. Výrok, se kterým se respondenti porovnávali zní: „*Má rád překvapení a vždy vyhledává nové aktivity. Myslí si, že je důležité v životě dělat mnoho různých věcí.*“ V tomto případě téměř všechny osoby (32; 94,12 %) odpověděly, že se

jim tento hodnotový portrét v nějaké míře podobá. Možnosti „nepodobá se mi vůbec“ nevyužil ani 1 respondent.

Tabulka 11 Tvrzení č. 6

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	8	23,53
5 = Podobá se mi	12	35,29
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	5	14,71
2 = Nepodobá se mi	2	5,88
1 = Nepodobá se mi vůbec	0	0,00
Celkem	34	100,00

Ve výsledcích tvrzení č. 7, které zní: „*Věří, že lidé by měli dělat to, co se jim řekne. Myslí si, že lidé by měli dodržovat pravidla vždy, dokonce i když je nikdo nepozoruje.*“, nelze spatřit příliš velké rozdíly. Nejvíce osob (9; 26,47 %) odpovědělo, že se jim daná osoba podobá trochu. Spojením položky č. 7 a č. 16 se vytvoří hodnotový typ konformismus. Ten je spjatý především se sebekázní v chování a jednání, které neporušuje společenské normy a očekávání.

Tabulka 12 Tvrzení č. 7

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	4	11,76
5 = Podobá se mi	8	23,53
4 = Podobá se mi trochu	9	26,47
3 = Podobá se mi málo	7	20,59
2 = Nepodobá se mi	4	11,76
1 = Nepodobá se mi vůbec	2	5,88
Celkem	34	100,00

Výrok č. 8 je definován takto: „*Je pro něj důležité naslouchat lidem, kteří jsou jiní než on. I když s nimi nesouhlasí, chce jim porozumět.*“ V tomto tvrzení jsou především prvky

pro-sociálního chování vzhledem ke všem jedincům, jelikož ve spojení s položkou č. 3 a č. 19 tvoří hodnotový typ univerzalizmus, který byl již výše popsán. Lze říci, že uživatelé služby domu na půli cesty přikládají tomuto typu poměrně vysokou hodnotu, neboť pouze 4 osoby (11,76 %) tvrdí, že se jim popsaná osoba nepodobá.

Tabulka 13 Tvrzení č. 8

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	9	26,47
5 = Podobá se mi	6	17,65
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	8	23,53
2 = Nepodobá se mi	2	5,88
1 = Nepodobá se mi vůbec	2	5,88
Celkem	34	100,00

„Je pro něj důležité být pokorný a skromný. Nesnaží se na sebe upoutávat pozornost.“

Takto zní následující tvrzení, které spolu s položkou č. 20 tvoří hodnotový typ tradice. Tento typ je definován především přijetím tradic a zvyků určité skupiny, současně ale také přijetím jejích norem. Nadpoloviční většina osob odpověděla, že toto tvrzení je jim alespoň z nějaké části podobné (31 osob, 91,18 %). Respondenti však tomuto tvrzení spíše nepřikládají nejvyšší váhu a více se pohybují okolo průměrných odpovědí.

Tabulka 14 Tvrzení č. 9

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	4	11,76
5 = Podobá se mi	10	29,41
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	10	29,41
2 = Nepodobá se mi	2	5,88
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Hodnotový typ požitkářství je vytvořen tvrzením č. 21 a č. 10. Tento 10. výrok zní: „*Je pro něj důležité užívat si života. Rád si dopřává.*“ V tomto hodnotovém typu jde především o smyslové uspokojení a požitek. V tabulce č. 15 lze vidět, že polovina osob (17; 50 %) uvedla, že se jim výše popsaná osoba podobá. Možnost „nepodobá se mi“ zvolil pouze 1 respondent (2,94 %). Následující možnost „nepodobá se mi vůbec“ nezvolil žádný respondent. V této položce tedy téměř všichni respondenti uvedli, že se s tvrzením ve vyšší míře ztotožňují (33 osob, 97,06 %).

Tabulka 15 Tvrzení č. 10

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	10	29,41
5 = Podobá se mi	17	50,00
4 = Podobá se mi trochu	6	17,65
3 = Podobá se mi málo	0	0,00
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	0	0,00
Celkem	34	100,00

Výrok č. 11: „*Je pro něj důležité, aby si sám rozhodoval o tom, co dělá. Má rád svobodu a nezávislost na druhých.*“ je spjatý s hodnotovým typem samostatnost. Z tabulky č. 16 vyplývá, že žádný z respondentů neuvedl, že by se takto popsané osobě nepodobal. Všichni respondenti uvedli, že v nějaké míře se jim tato osoba podobá, 15 z nich (44,12 %) uvedlo, že se jim velmi podobá. Dle těchto výsledků lze říci, že uživatelé služby domu na půli cesty o sobě rádi rozhodují sami, mají rádi nezávislost a svobodu.

Tabulka 16 Tvrzení č. 11

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	15	44,12
5 = Podobá se mi	10	29,41
4 = Podobá se mi trochu	8	23,53
3 = Podobá se mi málo	1	2,94
2 = Nepodobá se mi	0	0,00

1 = Nepodobá se mi vůbec	0	0,00
Celkem	34	100,00

Další výrok se věnuje pro-sociálnímu chování ve vztahu k blízkým osobám Hodnotovému portrétu: „*Je pro něj velmi důležité pomáhat lidem kolem sebe. Chce se starat o jejich blaho.*“ se připodobnilo v nějaké míře celkem 32 respondentů (94,12 %). Toto tvrzení č. 12 je ve spojení s výrokem č. 18 hodnotovým typem benevolence. Ten se vyznačuje zájmem o blaho svých blízkých. Dle tohoto výsledku lze říci, že klientům domů na půli cesty záleží na jejich blízkých osobách. Ve srovnání s výsledky položky č. 3 a č. 8, které ukazují na pro-sociální chování ke všem lidem, nelze spatřit velký rozdíl. Z toho vyplývá, že tito klienti jsou dle sebe spíše pro-sociálně zaměřeni.

Tabulka 17 Tvrzení č. 12

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	10	29,41
5 = Podobá se mi	7	20,59
4 = Podobá se mi trochu	7	20,59
3 = Podobá se mi málo	8	23,53
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Výrok č. 13: „*Je pro něj důležité být velmi úspěšný. Doufá, že lidé ocení, čeho dosáhl.*“ je společně s výrokem č. 4 hodnotovým typem úspěch, jenž je definován vlastním úspěchem, proječováním svých schopností, které by měli lidé oceňovat. Celkem 32 respondentů (94,12 %) uvedlo, že se s tímto tvrzením v nějaké míře ztotožňují.

Tabulka 18 Tvrzení č. 13

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	8	23,53
5 = Podobá se mi	10	29,41
4 = Podobá se mi trochu	10	29,41

3 = Podobá se mi málo	4	11,76
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Následující tvrzení: „*Je pro něj důležité, aby mu vláda zajistila bezpečí před všemi hrozbami. Chce, aby byl stát silný tak, aby mohl chránit své občany.*“ ve spojení s výrokem č. 5 tvoří hodnotový typ moc. Pro tento hodnotový typ je typická především bezpečnost sebe sama, ale i ostatních osob. 33 osob (97,06 %) uvedlo, že se jim toto tvrzení v nějaké míře podobá. Více než třetina osob (13; 38,24 %) uvedla, že se jim podobá velmi. Pouze 1 respondent (2,94 %) uvedl, že se tomuto tvrzení nepodobá. Dle těchto výsledků lze říci, že pro uživatele služby domu na půli cesty je důležitý silný stát, který dokáže ochránit své obyvatele. Může se jednat o ochranu před různými hrozbami (jako je např. válečná hrozba), ale také o finanční ochranu svých občanů.

Tabulka 19 Tvrzení č. 14

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	13	38,24
5 = Podobá se mi	8	23,53
4 = Podobá se mi trochu	9	26,47
3 = Podobá se mi málo	3	8,82
2 = Nepodobá se mi	1	2,94
1 = Nepodobá se mi vůbec	0	0,00
Celkem	34	100,00

Hodnotový portrét č. 15: „*Vyhledává dobrodružství, rád riskuje. Chce mít vzrušující život.*“ společně s výrokem č. 6 utváří hodnotový typ stimulace, který je popsán výše. Celkem 32 respondentů (94,12 %) uvedlo, že se s tímto výrokem ztotožňují alespoň v nějaké míře. Nejvíce se však opakovala odpověď, že se jim toto tvrzení „podobá trochu“ (12 osob; 32,29 %). Pouze 2 respondenti (5,88 %) uvedli, že se jim tento portrét nepodobá.

Tabulka 20 Tvrzení č. 15

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	9	26,47
5 = Podobá se mi	5	14,71
4 = Podobá se mi trochu	12	35,29
3 = Podobá se mi málo	6	17,65
2 = Nepodobá se mi	0	0,00
1 = Nepodobá se mi vůbec	2	5,88
Celkem	34	100,00

„Je pro něj důležité, aby se vždy choval spořádaně. Chce se vyhnout všemu, o čem by lidé řekli, že je špatné.“ Takto zní tvrzení, které spolu s výrokem č. 7 tvoří hodnotový typ konformismus, jenž je popsán u hodnotového portréту č. 7. Přesně polovina osob (17; 50,00 %) uvedla, že se jim toto tvrzení „podobá trochu“.

Tabulka 21 Tvrzení č. 16

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	3	8,82
5 = Podobá se mi	4	11,76
4 = Podobá se mi trochu	17	50,00
3 = Podobá se mi málo	6	17,65
2 = Nepodobá se mi	3	8,82
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Tvrzení č. 17 zní: „Je pro něj důležité, aby jej lidé respektovali. Chce, aby lidé dělali, co jim řekne.“ Ve spojení s výrokem č. 2 definují hodnotový typ moc. Pro něj je typické dosažení sociálního statusu, prestiže, ale také dominance a kontrola. Poměrně mnoho respondentů (10; 29,41 %) uvedlo, že se jim takto popsaná osoba nepodobá v žádné míře. Možnost „velmi se mi podobá“ zvolili pouze 3 respondenti (8,82 %). Dle těchto výsledků lze říci, že klienti domů na půli cesty příliš netouží po dominanci.

Tabulka 22 Tvrzení č. 17

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	3	8,82
5 = Podobá se mi	6	17,65
4 = Podobá se mi trochu	6	17,65
3 = Podobá se mi málo	9	26,47
2 = Nepodobá se mi	6	17,65
1 = Nepodobá se mi vůbec	4	11,76
Celkem	34	100,00

Následující tvrzení, které zní: „*Je pro něj důležité být loajální k přátelům. Chce se věnovat lidem, kteří jsou mu blízcí.*“, se při spojení s otázkou č. 12 stává hodnotovým typem benevolence, který je popsán výše. Žádný z respondentů nezvolil možnost „nepodobá se mi vůbec, nepodobá se mi, podobá se mi málo“. 100 % respondentů (34 osob) tedy uvedlo, že se jim takto popsaná osoba „podobá trochu“ a více. Konkrétně nejvíce respondentů (15; 44,12 %) zvolilo možnost „velmi se podobá“. Dle těchto výsledků lze říci, že pro uživatele služby domu na půli cesty je velmi důležité přátelství a vztahy s blízkými lidmi, kterým se chtějí věnovat.

Tabulka 23 Tvrzení č. 18

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	15	44,12
5 = Podobá se mi	14	41,18
4 = Podobá se mi trochu	5	14,71
3 = Podobá se mi málo	0	0,00
2 = Nepodobá se mi	0	0,00
1 = Nepodobá se mi vůbec	0	0,00
Celkem	34	100,00

Poslední tvrzení, které doplňuje hodnotový typ univerzalizmus zní: „*Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá.*“ V porovnání

s výsledky tvrzení č. 3 a č. 8 lze spatřit značné rozdíly. S tímto tvrzení se neztotožňuje více jak třetina osob (11; 32,35 %). Tento výrok se zaměřuje spíše na ochranu přírody a životního prostředí, zatímco předchozí výroky se věnují ochraně osob. Lze říci, že klienti domu na půli cesty se zaměřují spíše na blaho osob, nežli ochranu prostředí, ve kterém žijí.

Tabulka 24 Tvrzení č. 19

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	10	29,41
5 = Podobá se mi	5	14,71
4 = Podobá se mi trochu	4	11,76
3 = Podobá se mi málo	4	11,76
2 = Nepodobá se mi	8	23,53
1 = Nepodobá se mi vůbec	3	8,82
Celkem	34	100,00

Tvrzení č. 20 zní: „*Tradice je pro něj důležitá. Snaží se dodržovat zvyky, které se pořádají v jeho náboženství nebo v rodině.*“ Vytváří společně s výrokem č. 9 hodnotový typ tradice, který je popsán taktéž výše. 7 osob (20,25 %) odpovědělo, že se jim tento hodnotový portrét nepodobá. 11 respondentů (32,35 %) uvedlo, že se jim toto tvrzení „podobá velmi“. Ve srovnání s výsledky výroku č. 9 je to o více než 20 % respondentů, kteří zvolili nejvyšší míru podobnosti.

Tabulka 25 Tvrzení č. 20

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	11	32,35
5 = Podobá se mi	5	14,71
4 = Podobá se mi trochu	5	14,71
3 = Podobá se mi málo	6	17,65
2 = Nepodobá se mi	3	8,82
1 = Nepodobá se mi vůbec	4	11,76
Celkem	34	100,00

Poslední tvrzení ve standardizovaném dotazníku Shaloma Schwartz je: „*Vyhledává každou příležitost, aby se pobavil. Je pro něj důležité dělat věci, které mu přinášejí potěšení.*“ Ve spojení s výrokem č. 10 utváří hodnotový typ požitkářství, který je definován potřebou smyslového uspokojení a příjemným zážitkem. V tomto případě opět téměř všichni respondenti (33; 97,06 %) uvedli, že se s daným tvrzením v nějaké míře ztotožňují. Pouze 1 respondent (2,94) uvedl, že se mu takto popsaná osoba nepodobá vůbec. Co se týče srovnání s výsledky tvrzení č. 10, lze spatřit rozdíl především v míře podobnosti. Zde je méně osob, kterým se daná osoba velmi podobá a podobá.

Tabulka 26 Tvrzení č. 21

	Absolutní četnost	Relativní četnost
6 = Velmi se mi podobá	9	26,47
5 = Podobá se mi	13	38,24
4 = Podobá se mi trochu	11	32,35
3 = Podobá se mi málo	0	0,00
2 = Nepodobá se mi	0	0,00
1 = Nepodobá se mi vůbec	1	2,94
Celkem	34	100,00

Hodnotové typy

V této části se již věnuji položkám zjišťující hodnotovou orientaci osob žijících v domě na půli cesty. Tabulka č. 27 představuje souhrn hodnotových typů, které jsou výsledkem spojení tvrzení dle tabulky č. 1. Počet představuje celkový počet respondentů, kteří dotazník vyplnili. Minimum a maximum představuje zvolenou škálu odpovědí. To znamená, že na každý hodnotový typ alespoň 1 respondent odpověděl číslem 1 na škále, zároveň také alespoň 1 respondent zvolil odpověď číslo 6. Položka průměr je v tuto chvíli nejzásadnější. Ukazuje, jaká je preference hodnotových typů, proto byl aritmetický průměr hodnotových typů samostatně použit i v grafu z důvodu přehlednosti. V tabulce č. 27 i grafu č. 4 jsou z důvodu přehlednosti hodnotové typy seřazeny od nejvyššího po nejnižší průměr. Směrodatná odchylka vyjadřuje, jak jsou hodnoty v souboru dat rozloženy kolem průměru. Směrodatnou odchylku charakterizuje „*kolísání jednotlivých hodnot kolem aritmetického*

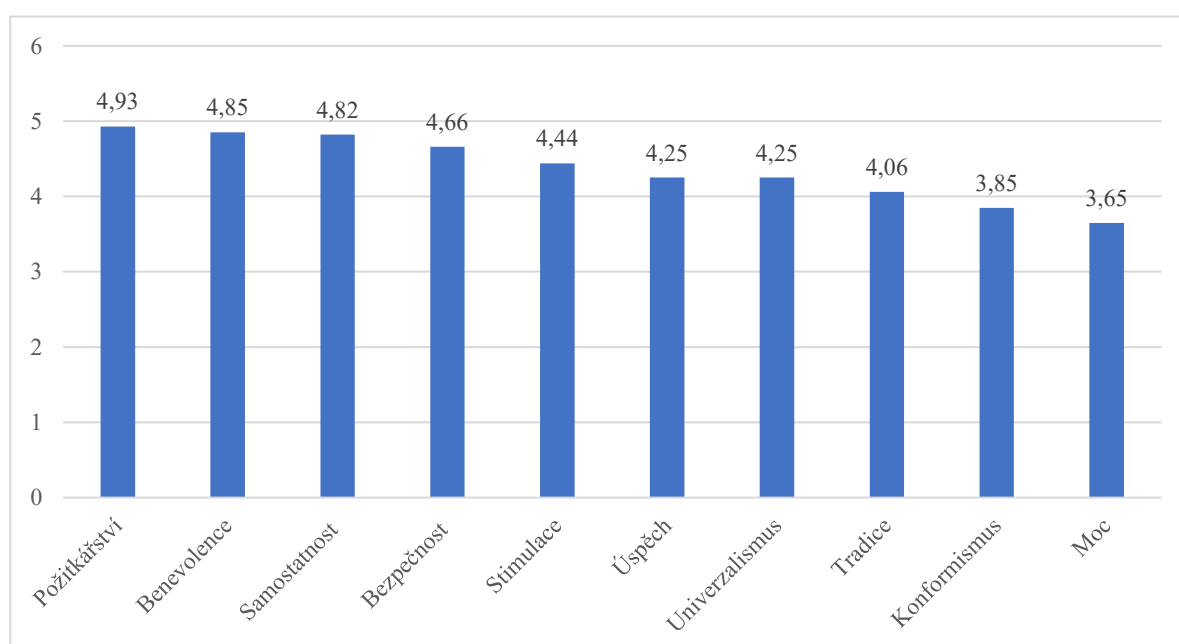
průměru. Čím více a čím častěji se jednotlivé hodnoty odchylojí od aritmetického průměru, tím je odchylka větší“ (Chráska, 2016, s. 48).

Respondenti tedy nejvíce preferují hodnotový typ požitkářství s průměrným skóre 4,93, které je definováno požitkem a potěšením. Vysoce preferovaným typem je také benevolence (4,85), která je ukazatelem pro-sociálního chování ve vztahu k blízkým osobám, dále také samostatnost (4,82), která je definována nezávislostí. Nejméně preferovaným typem je moc s průměrným skóre 3,65. Dalším poměrně málo preferovaným typem je konformismus (3,85), pro který je stěžejní sebekázeň, následuje tradice s průměrným skóre 4,06.

Tabulka 27 Preference hodnotových typů

Hodnotový typ	Počet	Minimum	Maximum	Průměr	Směrodatná odchylka
Požitkářství	34	1	6	4,93	0,95
Benevolence	34	1	6	4,85	1,18
Samostatnost	34	1	6	4,82	1,12
Bezpečnost	34	1	6	4,66	1,29
Stimulace	34	1	6	4,44	1,27
Úspěch	34	1	6	4,25	1,40
Univerzalizmus	34	1	6	4,25	1,55
Tradice	34	1	6	4,06	1,52
Konformismus	34	1	6	3,85	1,26
Moc	34	1	6	3,65	1,63

Graf 4 Preference hodnotových typů

Tyto výsledky lze porovnat s již vzniklým výzkumem, který vznikl v roce 2002 až 2003 (Evropský sociální výzkum 1) a 2004 až 2005 (Evropský sociální výzkum 2). Jedná se o Evropský sociální výzkum, do kterého byla zahrnuta i Česká republika. V tomto případě byl výzkum zaměřený na celou populaci, a to ve věku 15 až 75 let a více. Pro účely této práce se zaměřím pouze na výsledky České republiky. V tabulce č. 28 je průměrné skóre zaznamenané od nejvyššího po nejnižší průměr. Lze spatřit, že výsledky obou výzkumů jsou velmi podobné, neboť pořadí preference osob v České republice se nezměnila. Nejvyššího průměrného skóre dosahoval hodnotový typ stimulace (3,95; 3,61), úspěch (3,76; 3,51) a moc (3,76; 3,46). Nejnižší průměr získal hodnotový typ bezpečnost (2,19; 2,32), univerzalizmus (2,26; 2,49) a benevolence (2,32; 2,45).

Tabulka 28 Preference hodnotových typů dle Evropského sociálního výzkumu

Hodnotový typ	Evropský soc. výzkum 1	Evropský soc. výzkum 2
Stimulace	3,95	3,61
Úspěch	3,76	3,51
Moc	3,74	3,46
Požitkářství	3,54	3,24
Tradice	2,79	2,91
Konformismus	2,54	2,69
Samostatnost	2,38	2,56
Benevolence	2,32	2,45
Univerzalizmus	2,26	2,49
Bezpečnost	2,19	2,32

Zdroj: European Social Survey, 2006 cit. dle Vávra, 2006, s. 66

V porovnání s výsledky výzkumu u uživatelů služby domu na půli cesty lze spatřit značné rozdíly. U těchto osob dominuje hodnotový typ požitkářství (4,93), který je u celkové populace až na 4. místě (3,54; 3,24). U klientů domu na půli cesty následuje hodnotový typ benevolence (4,85), který je u populace až na 8. místě (2,32; 2,45). 3. nejpreferovanějším hodnotovým typem u klientů domu na půli cesty je samostatnost (4,82), který je u populace na 7. místě (2,38; 2,56). Zatímco u populace je hodnotový typ moc na 3. místě (3,74; 3,46), u uživatelů služby domu na půli cesty se jedná o nejméně preferovaný typ (3,65). Celkově průměrné skóre hodnotových typů o osob v domě na půli cesty dosahuje hodnot vyšších než u celé populace. Ze srovnání těchto výsledků lze usoudit, že klienti domu na půli cesty

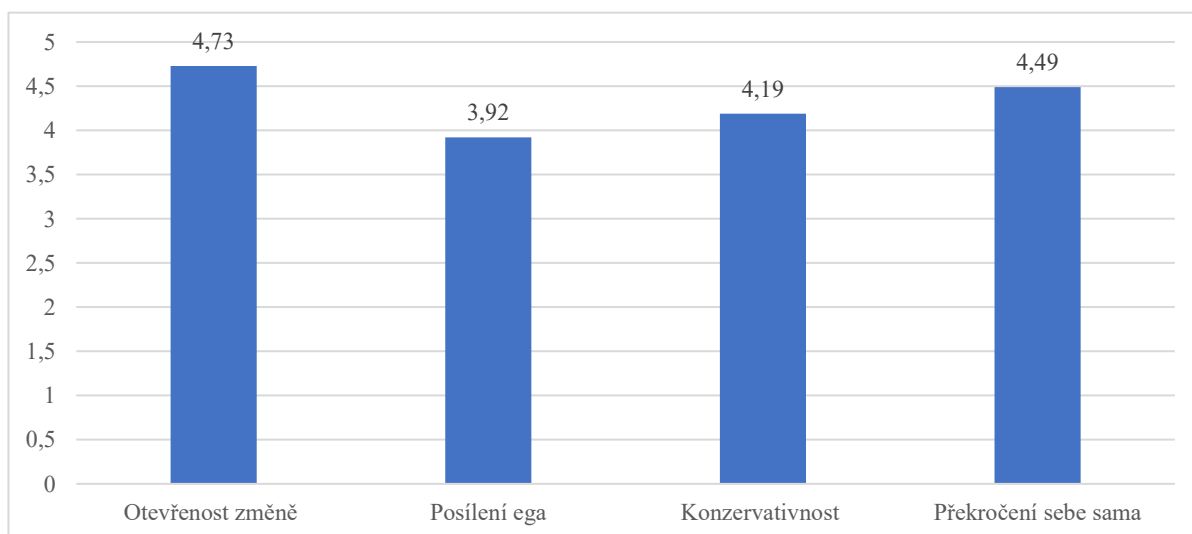
považují za důležitější smyslové uspokojení (požitkářství), mají zájem o prosperitu a blaho blízkých osob, velký důraz kladou na přátelské vztahy (benevolence) a je pro ně důležitá nezávislost (samostatnost). Zatímco pro běžnou populaci jsou podstatné spíše nové výzvy, zkoušení různých nových věcí (stimulace), velký důraz kladou také na individuální úspěch (úspěch) a získání sociálního statusu a prestiže (moc).

Hodnotové typy jsem poté sloučila do vyšších hodnotových typů. Níže je uvedena tabulka, která obsahuje také počet responzí, minimum, maximum, průměr a směrodatnou odchylku, které mají stejný význam jako pro tabulku č. 29 a stejně tak jsou vyšší hodnotové typy vyjádřeny s průměrem v grafu č. 5. Zde lze lépe vidět rozdíly mezi vyššími hodnotovými typy. Nejvyššího průměru dosahuje otevřenost změně s průměrným skóre 4,73, což vzniklo z hodnotových typů samostatnost, stimulace a požitkářství. Následuje typ překročení sebe s průměrným skóre 4,49, což je spojený hodnotový typ benevolence a univerzalizmus. Dalším v pořadí je konzervativnost definovaná bezpečností, konformismem, tradicí s průměrným skóre 4,19. Nejnižší je preference typu posílení ega, které získalo průměr 3,92. V něm je sloučený hodnotový typ úspěch a moc.

Tabulka 29 Preference vyšších hodnotových typů

Vyšší hodnotový typ	Počet	Minimum	Maximum	Průměr	Směrodatná odchylka
Otevřenost změně	34	1	6	4,73	1,14
Posílení ega	34	1	6	3,92	1,54
Konzervativnost	34	1	6	4,19	1,40
Překročení sebe sama	34	1	6	4,49	1,44

Graf 5 Preference vyšších hodnotových typů

Hodnotové typy v souvislosti s pohlavím

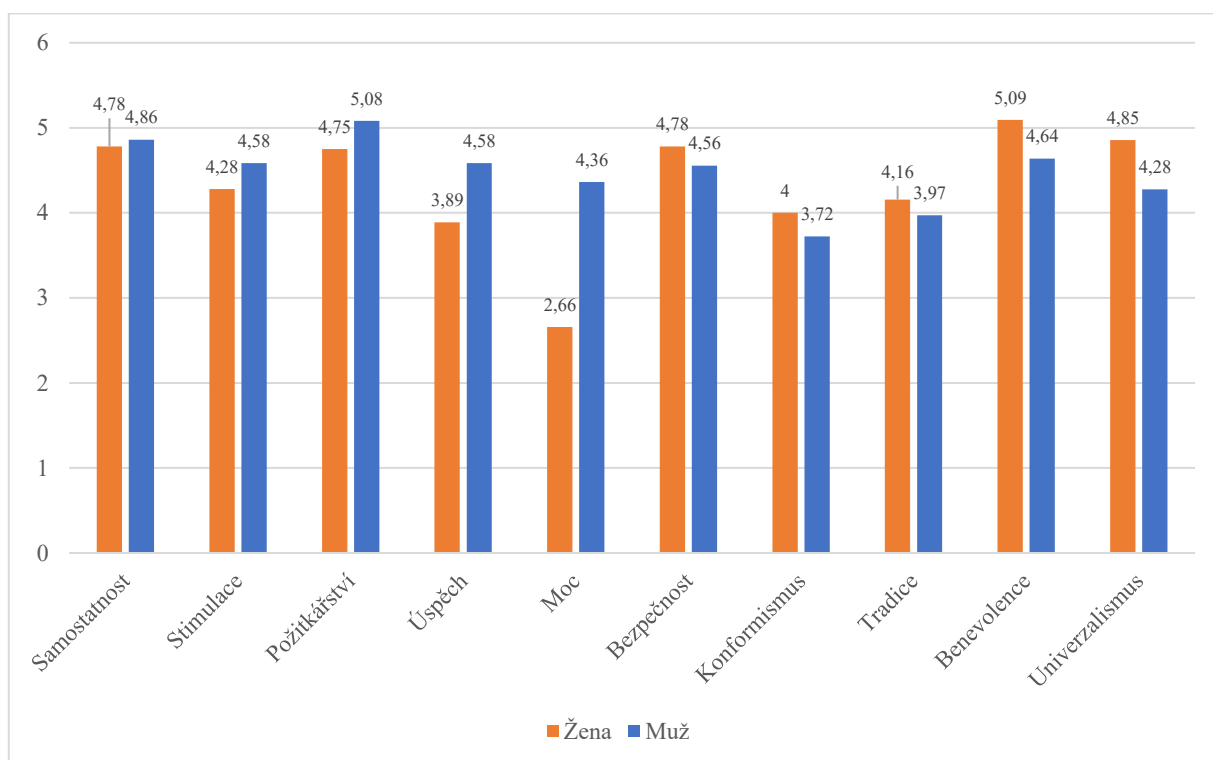
Nyní představím preferenci hodnotových typů z hlediska pohlaví. Zde lze spatřit, že ženy nejvíce preferují hodnotový typ benevolence (5,09), univerzalizmus (4,85) a samostatnost (4,78). Na základě těchto získaných výsledků mohu říci, že ženy se více zaměřují na prosperitu lidí, se kterými mají určitý vztah, než muži (4,64). Dále lze říci, že ženy kladou větší důraz na spravedlivost, ochranu společnosti i přírody, zde je poměrně velký rozdíl oproti mužům (4,28). Pro ženy je podstatná samostatnost a nezávislost, což je stejné u mužů. Co se týče mužů, ti nejvíce preferují hodnotový typ požitkářství (5,08), samostatnost (4,86) a benevolence (4,64).

Největší rozdíl je mezi pohlavím v hodnotě moc, kdy muži jí přiřkládají průměrné skóre 4,36, zatímco ženy pouze 2,66. Z toho vyplývá, že pro muže je důležitější dosažení prestiže a sociálního statusu než pro ženy. Nejméně preferovanými hodnotovými typy u žen je právě moc (2,66), úspěch (3,89) a konformismus (4,00). Muži preferují nejméně hodnotový typ konformismus (3,72), poté tradice (3,97) a moc (4,36), a to i přes to, že je u nich průměrné skóre hodnoty moci vyšší než u žen. Lze spatřit, že společným málo preferovaným typem je konformismus, který se vyznačuje dodržováním společenských norem či očekáváníí.

Tabulka 30 Preference hodnotových typů dle pohlaví

Hodnotový typ	Žena		Muž	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Samostatnost	4,78	0,94	4,86	1,27
Stimulace	4,28	1,20	4,58	1,34
Požitkářství	4,75	0,67	5,08	1,30
Úspěch	3,89	1,36	4,58	1,36
Moc	2,66	1,37	4,36	1,51
Bezpečnost	4,78	1,16	4,56	1,40
Konformismus	4,00	1,01	3,72	1,45
Tradice	4,16	1,32	3,97	1,70
Benevolence	5,09	0,96	4,64	1,31
Univerzalizmus	4,85	1,20	4,28	1,64

Graf 6 Preference hodnotových typů dle pohlaví

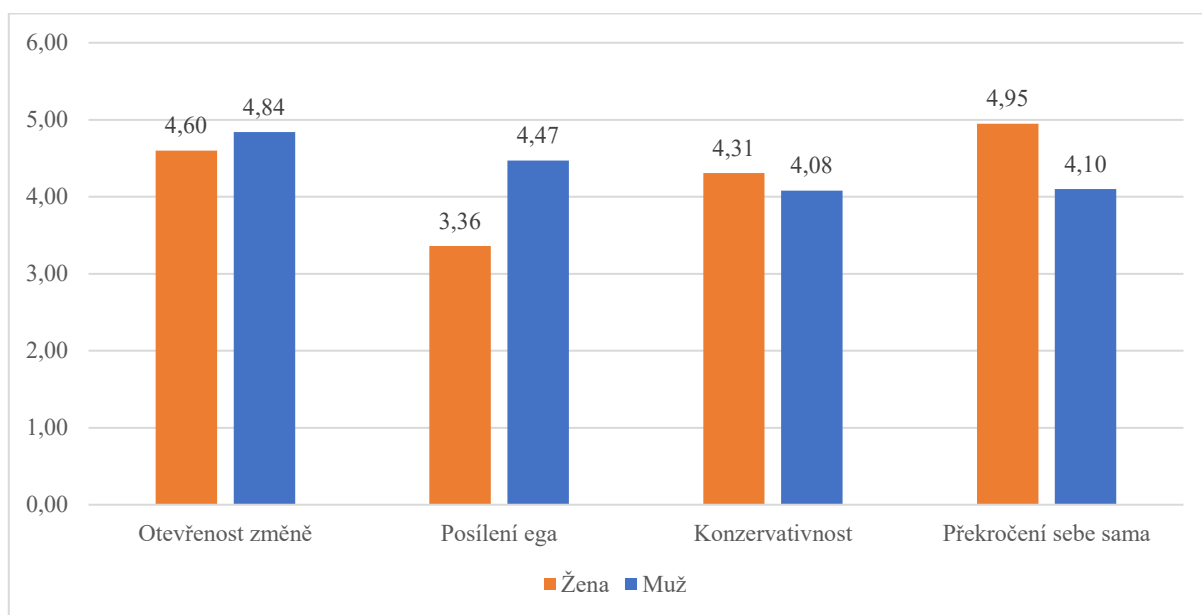

Pokud se sloučí hodnotové typy do vyšších hodnotových typů, lze opět vidět větší rozdíly mezi průměry u žen a mužů. Největší z rozdílů je u vyššího hodnotového typu posílení ega (úspěch, moc), kdy ženy mají průměrné skóre 3,36 a muži 4,47. Lze říci, že pro muže je úspěch a moc důležitější hodnotou než pro ženy. Poměrně vyrovnané je z hlediska pohlaví průměrné skóre u typu otevřenost ke změně (ženy 4,60, muži 4,84). Pro ženy v domě na půli cesty je více typické překročení sebe sama (benevolence, univerzalizmus), kdy průměrné skóre činí 4,95. Pro muže je nejvíce typická již zmíněná otevřenost ke změně (4,84). Nejméně preferovaným vyšším hodnotovým typem u žen je posílení ega (3,36), tedy spojení typu úspěch a moc. U mužů je nejméně preferovaným vyšším hodnotovým typem konzervativnost (4,31), která v sobě zahrnuje prvky typu bezpečnost, konformismus a tradice.

Tabulka 31 Preference vyšších hodnotových typů dle pohlaví

Vyšší hodnotový typ	Žena		Muž	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Otevřenost změně	4,60	0,98	4,84	1,25
Posílení ega	3,36	1,45	4,47	1,43
Konzervativnost	4,31	1,21	4,08	1,55
Překročení sebe sama	4,95	1,11	4,10	1,58

Graf 7 Preference vyšších hodnotových typů dle pohlaví

Hodnotové typy v souvislosti s nejvyšším dosaženým vzděláním

Co se týče preference hodnotových typů z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání, jsou zde 3 skupiny osob. Jedná se o respondenty, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je základní, středoškolské s výučním listem nebo s maturitou. Nejvíce respondentů je ve skupině se základním vzděláním (19 osob). U nich nejvyšších hodnot dosahuje samostatnost s průměrem 4,97, následuje pozitivitářství a benevolence se stejným průměrem 4,84. Z toho vyplývá, že pro uživatele služby domu na půli cesty, kteří mají pouze základní vzdělání, je důležitá nezávislost, potěšení a prosperita osob, se kterými jsou v častém kontaktu (např. přátelé). Naopak nejnižší průměrné skóre má moc (3,50), konformismus (3,92) a tradice (4,05). To znamená, že pro osoby se základním vzděláním není důležité dosahovat sociálního statusu, mít dominanci nad ostatními, není pro ně podstatná sebekázeň a nedbají příliš na společenské normy, tradice a zvyky.

Respondenti s nejvyšším dosaženým středoškolským vzděláním s výučním listem preferují nejvíce hodnotový typ pozitivitářství (4,96), benevolence (4,91) a samostatnost (4,62). Z toho vyplývá, že nejdůležitější je pro ně prožitek a rozkoš, poté jim záleží na jejich blízkých osobách a důležitá je pro ně i nezávislost. Nejnižší význam přikládají hodnotovému typu moc (3,54) stejně jako lidé se základním vzděláním. Mezi další hodnotové typy, které nejsou těmito osobami příliš preferované, patří konformismus (3,75) a stimulace (4,08), tedy nové výzvy apod.

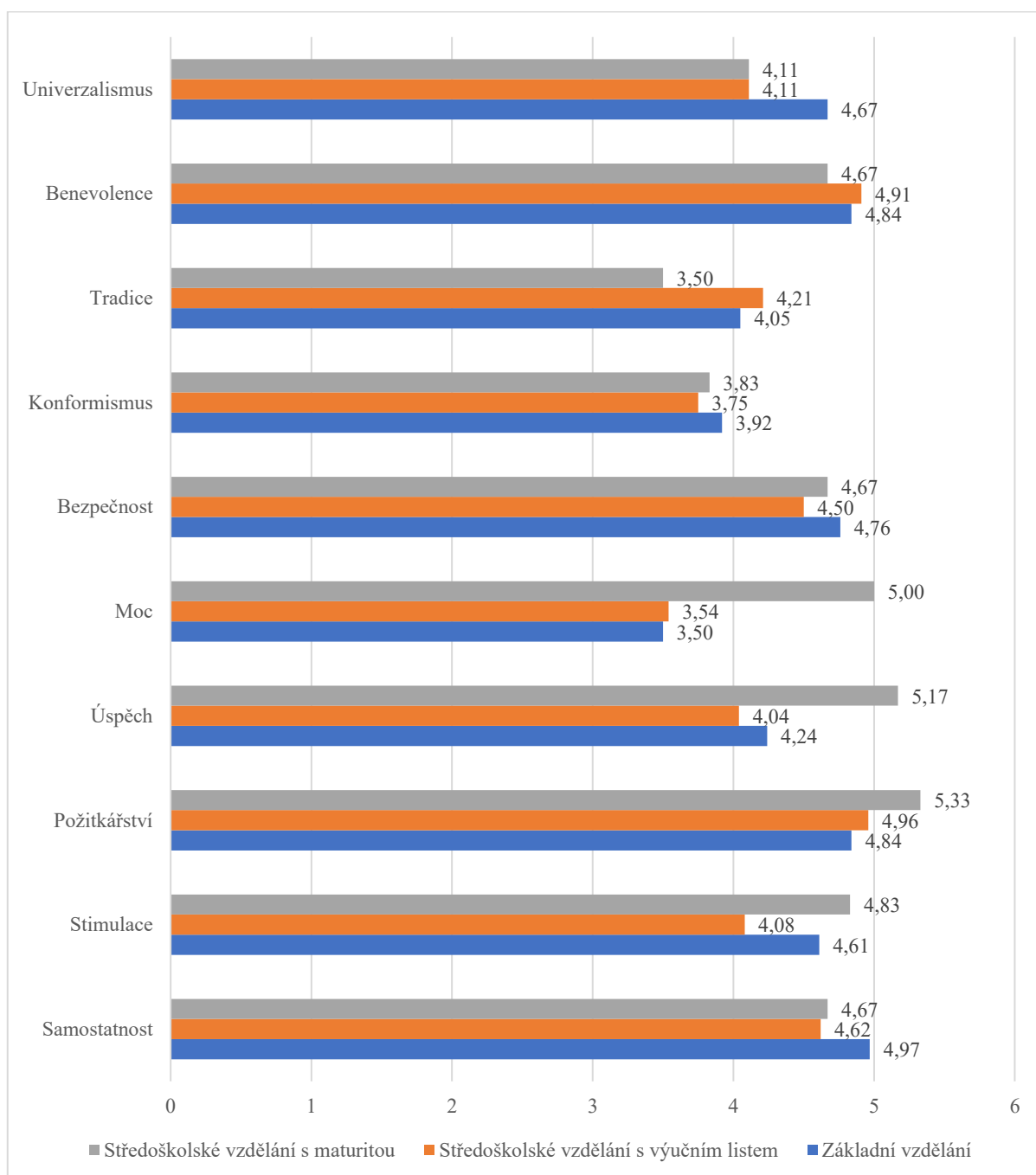
Osoby, které mají středoškolské vzdělání s maturitou, nejvíce preferují hodnotové typy požitkářství (5,33), úspěch (5,17) a moc (5,00). Lze usoudit, že pro ně je nejdůležitější požitek, smyslové uspokojení, ale také osobní úspěch, chtějí ukazovat své schopnosti, moc a usilují o dosažení prestiže a sociálního statusu, což vyplývá i z toho, že mají nejvyšší dosažené vzdělání v porovnání s ostatními respondenty. Nejméně preferovanými typy u nich jsou tradice (3,5), konformismus (3,83) a univerzalizmus (4,11), tedy spravedlivost, tolerance, ochrana lidí i přírody. To lze pochopit právě ve vztahu k úspěchu a moci, kdy se jedinec zaměřuje na svůj osobní úspěch, dominanci, a proto tolik nelpí na spravedlivosti, toleranci. Je možné, že takový jedinec má pocit, že úspěch a respekt je nutné si zasloužit.

Největší rozdíly mezi skupinami lze spatřit právě u hodnotového typu úspěch, kdy osoby se základním a středoškolským vzděláním s výučním listem ho hodnotí spíše na nižších příčkách hodnotového žebříčku, avšak lidé se se středoškolským vzděláním s maturitou ho na žebříčku hodnot mají téměř nejvyšš. Další poměrně větší rozdíl je u hodnotového typu univerzalizmus, kdy respondenti se středoškolským vzděláním s výučním listem i maturitou ho hodnotí stejně, průměrné skóre činí 4,11, zatímco osoby se základním vzděláním mají tento hodnotový typ vysoko na svém žebříčku hodnot a průměrné skóre je 4,67.

Tabulka 32 Preference hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Hodnotový typ	Základní vzdělání		Středoškolské vzdělání s výučním listem		Středoškolské vzdělání s maturitou	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Samostatnost	4,97	1,21	4,62	1,01	4,67	0,82
Stimulace	4,61	1,31	4,08	1,10	4,83	1,60
Požitkářství	4,84	1,13	4,96	0,62	5,33	0,81
Úspěch	4,24	1,38	4,04	1,49	5,17	0,75
Moc	3,50	1,75	3,54	1,44	5,00	0,89
Bezpečnost	4,76	1,34	4,50	1,29	4,67	1,03
Konformismus	3,92	1,46	3,75	1,07	3,83	0,41
Tradice	4,05	1,64	4,21	1,41	3,5	1,22
Benevolence	4,84	1,31	4,91	1,02	4,67	1,03
Univerzalizmus	4,67	1,72	4,11	1,37	4,11	1,17

Graf 8 Preference hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

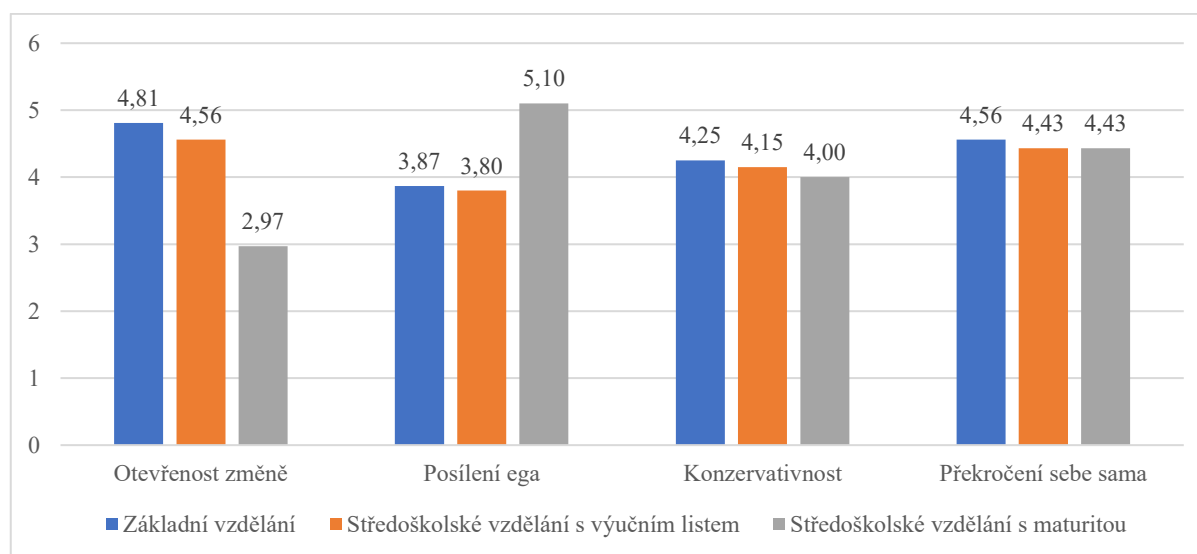
Spojením hodnotových typů do vyšších hodnotových typů lze opět vidět větší rozdíly mezi preferencí typů v souvislosti s nejvyšším dosaženým vzděláním. Zejména je to viditelné u vyššího hodnotového typu otevřenost ke změně, kdy lidé se základním vzděláním tento typ průměrně hodnotili skórem 4,81, lidé se středoškolským vzděláním s výučním listem průměrným skóre 4,56 a osoby se středoškolským vzděláním s maturitou nejnižším průměrným skórem 2,97. Naopak vyšší hodnotový typ posílení ega lidé se středoškolským vzděláním s maturitou hodnotili s nejvyšším průměrem 5,10. Respondenti se základním

vzděláním a středoškolským vzděláním s výučním listem ho hodnotili poměrně podobně (3,87 a 3,80). Dva další vyšší hodnotové typy jsou hodnoceny poměrně podobně. Lze říci, že pro respondenty se základním vzděláním a se středoškolským vzděláním s výučním listem je charakteristická otevřenost změně, zatímco pro respondenty se středoškolským vzděláním s maturitou je to posílení ega.

Tabulka 33 Preference vyšších hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Vyšší hodnotový typ	Základní vzdělání		Středoškolské vzdělání s výučním listem		Středoškolské vzdělání s maturitou	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Otevřenost změně	4,81	1,22	4,56	0,99	2,97	1,11
Posílení ega	3,87	1,61	3,80	1,47	5,10	0,80
Konzervativnost	4,25	1,52	4,15	1,29	4,00	1,03
Překročení sebe sama	4,56	1,58	4,43	1,29	4,43	1,11

Graf 9 Preference vyšších hodnotových typů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Hodnotové typy v souvislosti s věkem

Z hlediska věku jsem respondenty rozdělila do dvou skupin (18–21 let a 22–26 let). Toto rozdělení jsem zvolila i při formulaci hypotéz. Vycházím zde z vymezení adolescence a mladé dospělosti, hranice mezi nimi však není přesně definovaná a liší se dle autorů. Ve věkové skupině 18 až 21 let jsou nejpreferovanějšími hodnotovými typy benevolence (4,84), bezpečnost (4,74) a samostatnost (4,71). Benevolence je, jak již bylo zmíněno, typická

především zájmem o prosperitu blízkých osob. Lze říci, že pro respondenty ve věku 18 až 21 let jsou důležité jejich blízké osoby a jejich blaho. Bezpečnost v sobě zahrnuje bezpečnost společnosti i vlastní. Jedinci, kteří hodnotí tento typ vysokým číslem na škále, také potvrzují to, že je pro ně důležité, aby se o ně postaral stát a žili v bezpečné zemi. Nejnižší průměrné skóre má hodnotový typ moc (3,47), úspěch (4,13) a tradice (4,18).

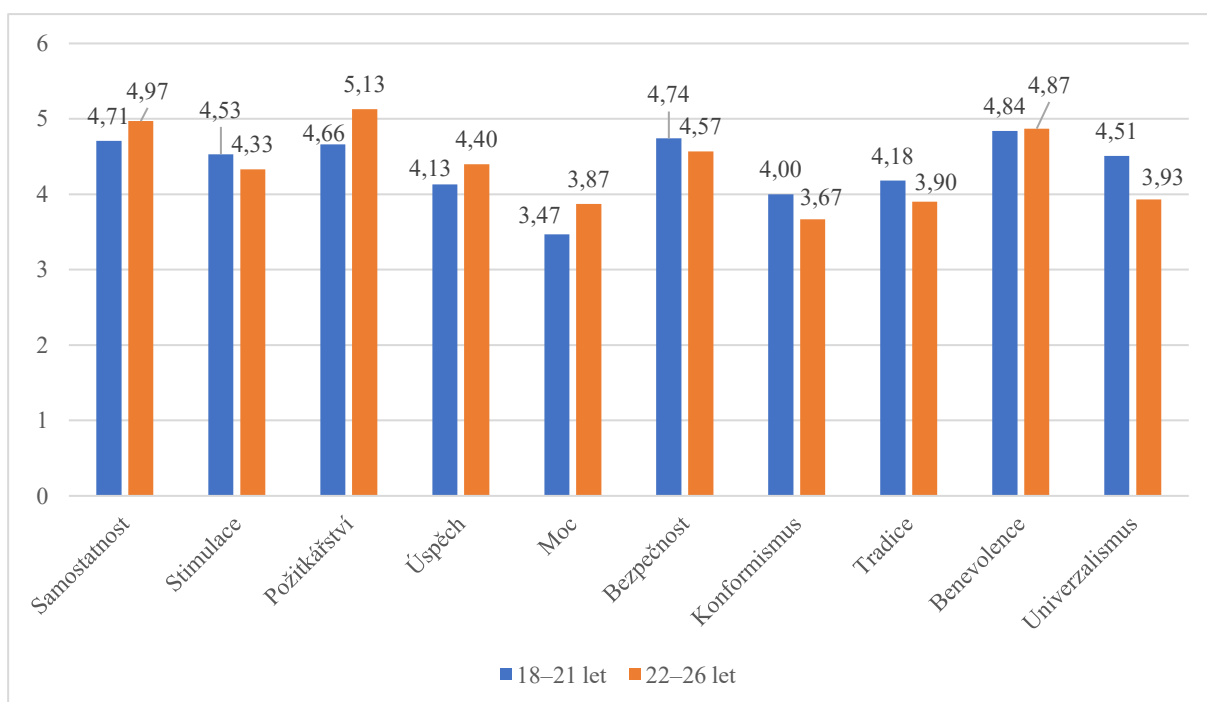
Ve věkové skupině 22 až 26 let respondenti přisuzují největší důležitost hodnotovému typu požitkářství (5,13), následuje samostatnost (4,97) a benevolence (4,87). Z toho vyplývá, že pro tyto osoby je nejdůležitější požitek, nezávislost a jejich blízcí. Nejméně preferovanými typy jsou konformismus (3,67), moc (3,87) a tradice (3,90). Zde lze vidět, že moc i tradice je hodnocena nízko v hodnotovém žebříčku u obou věkových skupin.

Největší rozdíly lze spatřit u hodnotového typu univerzalizmus, který se vyznačuje pochopením, tolerancí, ochranou přírody i blaha všech osob. Tento typ lidé ve věkové skupině 18 až 21 let hodnotí průměrně se skórem 4,51, zatímco respondenti ve věku 22 až 26 let skórem 3,93. Další výraznější rozdíl je u hodnotového typu požitkářství, které je podstatnější pro osoby ve věku 22 až 26 let (5,13) oproti lidem ve věku 18 až 21 let (4,66). Dalším hodnotovým typem, ve kterém jsou rozdíly z hlediska hodnocení věkových skupin, je moc. Adolescenti jí přikládají průměrné skóre 3,47, zatímco mladí dospělí 3,87.

Tabulka 34 Preference hodnotových typů dle věkové skupiny

Hodnotový typ	18–21 let		22–26 let	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Samostatnost	4,71	1,30	4,97	0,85
Stimulace	4,53	1,33	4,33	1,21
Požitkářství	4,66	1,05	5,13	0,65
Úspěch	4,13	1,28	4,40	1,54
Moc	3,47	1,54	3,87	1,74
Bezpečnost	4,74	1,29	4,57	1,30
Konformismus	4,00	1,29	3,67	1,21
Tradice	4,18	1,61	3,90	1,42
Benevolence	4,84	1,29	4,87	1,04
Univerzalizmus	4,51	1,60	3,93	1,44

Graf 10 Preference hodnotových typů dle věkové skupiny

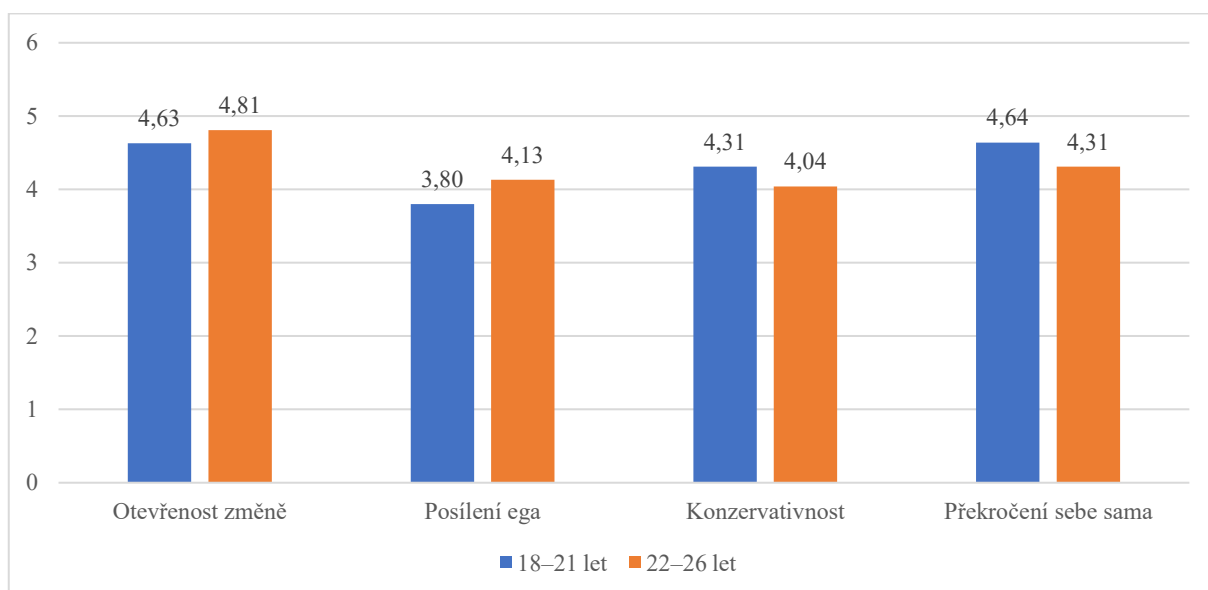

V rámci spojení hodnotových typů do vyšších hodnotových skupin lze spatřit rozdíl především v tom, že adolescenti dosahují nejvyššího průměru v typu překročení sebe sama (4,64), zatímco mladí dospělí v typu otevřenost změně (4,81). Vyšší hodnotový typ překročení sebe sama je typický staráním se a zájmem o druhé osoby. Z toho vyplývá, že adolescenti jsou více pro-sociální, zároveň nemají tolik zájem o dominanci a získání prestiže, neboť hodnotový typ posílení ega hodnotí nejnižše s průměrným skóre 3,80. Mladí dospělí jsou více otevření novým výzvám a nezávislosti. To potvrzuje i to, že nejnižší průměrné skóre mají právě u typu konzervativnost (4,04), který je typický spíše sebekázní, nezájmem o změny.

Tabulka 35 Preference vyšších hodnotových typů dle věkové skupiny

Vyšší hodnotový typ	18–21 let		22–26 let	
	Průměr	Směr. odchylka	Průměr	Směr. odchylka
Otevřenost změně	4,63	1,22	4,81	1,01
Posílení ega	3,80	1,44	4,13	1,65
Konzervativnost	4,31	1,43	4,04	1,36
Překročení sebe sama	4,64	1,49	4,31	1,37

Graf 11 Preference vyšších hodnotových typů dle věkové skupiny

Pro úplný obraz byla doplněna i tabulka a graf znázorňující vyšší hodnotové typy a jejich průměrné skóre včetně směrodatné odchylky u každého věku respondentů, nikoliv jen celé skupiny. Zde lze vidět, že pro osoby ve věku 18 let je charakteristická otevřenost ke změně (4,75), pro osoby ve věku 19 let je to překročení sebe sama (5,04), ve věku 20 let otevřenost ke změně (4,67), ve věku 21 let překročení sebe sama (5,60). Ve věku 22 let je to opět otevřenost ke změně (5,33), ve věku 23 let požitkářství, ve věku 24 let znovu otevřenost ke změně (4,73), ve věku 25 let a 26 let taktéž otevřenost ke změně (4,39; 5,08).

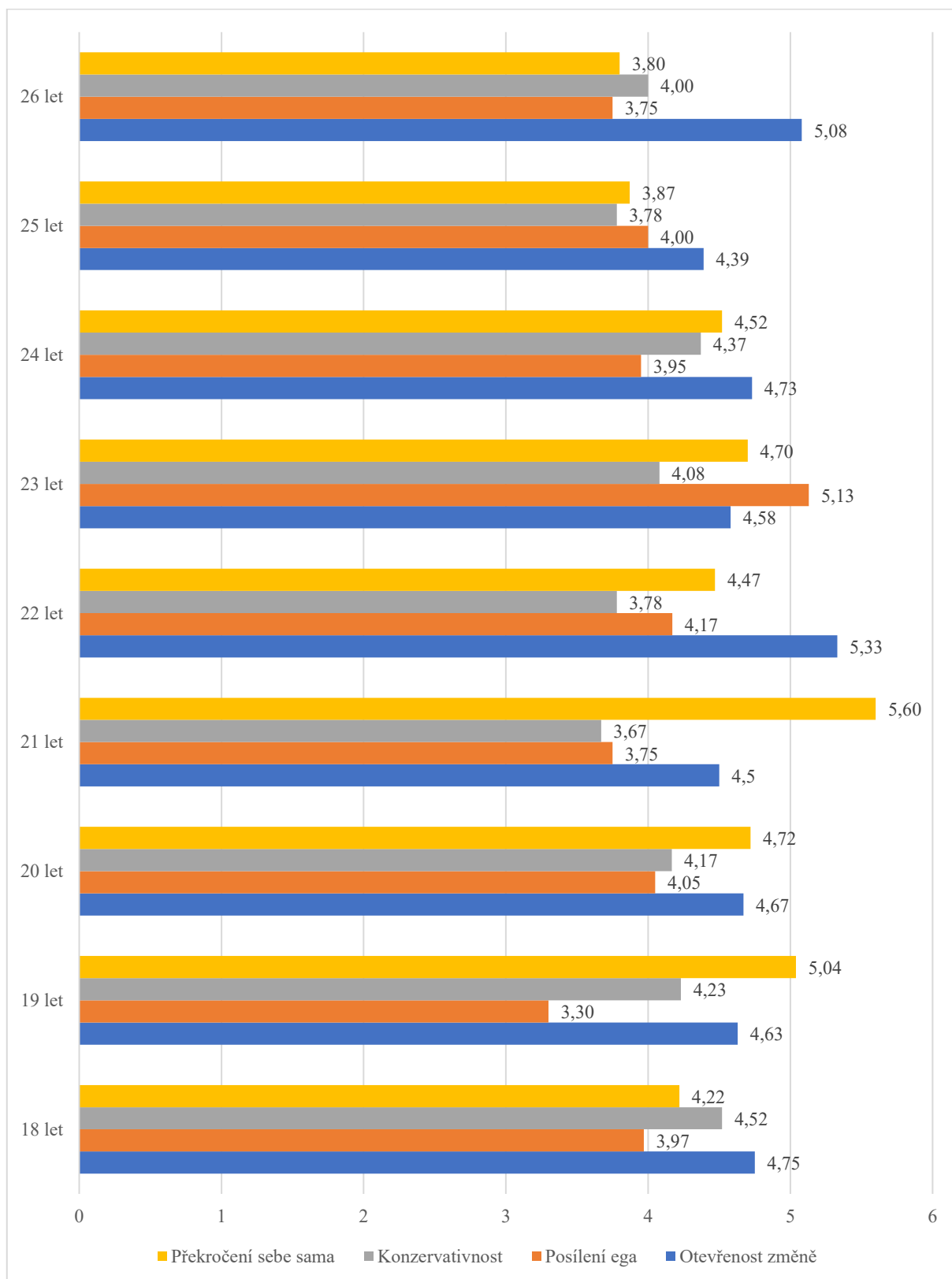
Tabulka 36 Preference vyšších hodnotových typů dle věku – průměrné skóre

Vyšší hodnotový typ	Průměr									
	18 let	19 let	20 let	21 let	22 let	23 let	24 let	25 let	26 let	
Otevřenost změně	4,75	4,63	4,67	4,5	5,33	4,58	4,73	4,39	5,08	
Posílení ega	3,97	3,3	4,05	3,75	4,17	5,13	3,95	4	3,75	
Konzervativnost	4,52	4,23	4,17	3,67	3,78	4,08	4,37	3,78	4	
Překročení sebe sama	4,22	5,04	4,72	5,60	4,47	4,7	4,52	3,87	3,8	

Tabulka 37 Preference vyšších hodnotových typů dle věku – směrodatná odchylka, která se váže s průměrem tabulky č. 36

Vyšší hodnotový typ	Směrodatná odchylka									
	18 let	19 let	20 let	21 let	22 let	23 let	24 let	25 let	26 let	
Otevřenost změně	1,38	0,96	1,30	0,82	0,69	1,21	1,14	0,78	0,090	
Posílení ega	1,62	1,34	1,23	1,26	1,80	0,83	1,93	1,41	1,58	
Konzervativnost	1,56	1,30	1,39	1,03	2,16	0,99	1,25	0,88	0,95	
Překročení sebe sama	1,66	1,27	1,37	0,55	1,73	0,82	1,39	1,36	1,03	

Graf 12 Preference vyšších hodnotových typů dle věku

6 Statistické ověření hypotéz

V této kapitole se věnuji verifikaci předem stanovených hypotéz. Tato verifikace byla provedena pomocí F-testu a následně t-testu s rovností či nerovností rozptylů. Veškerá data jsou vyhodnocena s hladinou významnosti 5 %.

H1: Pro uživatele služby domu na půli cesty je důležitější hodnotový typ požitkářství než úspěch.

H0: Hodnotové typy požitkářství a úspěch mají pro uživatele služby domu na půli cesty stejný význam.

HA: Význam hodnotových typů požitkářství a úspěch se pro uživatele služby domu na půli cesty liší.

Pro výpočet bylo potřeba nejprve sloučit data z položky v dotazníku č. 10 a č. 21, abych získala hodnotový typ požitkářství a poté položky č. 4 a č. 13 pro získání hodnotového typu úspěch. Nejprve jsem vytvořila dvouvýběrový F-test pro rozptyl. Ten byl proveden v MS Excel z předem stanovených dat za pomoci doplňku MS Excel analýza dat.

Tabulka 38 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Požitkářství	Úspěch
Stř. hodnota	4,92647059	4,25
Rozptyl	0,90496049	1,95149254
Pozorování	68	68
Rozdíl	67	67
F	0,46372736	
P(F<=f) (1)	0,00098022	
F krit (1)	0,61693353	

V tomto F-testu vyšlo testové kritérium 0,46372736 a kritická hodnota 0,61693353. Testové kritérium je menší než dolní kritická hodnota, zamítá se tedy nulová hypotéza a mezi rozptyly je signifikantní rozdíl. Z toho důvodu je dále proveden dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů, který byl opět proveden za pomoci doplňku MS Excel analýza dat.

Tabulka 39 Dvouvýběrový t-test s nerovností rozptylů

	Požitkářství	Úspěch
Stř. hodnota	4,92647059	4,25
Rozptyl	0,90496049	1,95149254
Pozorování	68	68
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	118	
t Stat	3,30057672	
P(T<=t) (1)	0,00063826	
t krit (1)	1,65786952	
P(T<=t) (2)	0,00127652	
t krit (2)	1,98027225	

V tomto t-testu je p-hodnota (pravděpodobnost chyby) 0,0127652. Porovnáním p-hodnoty s hladinou významnosti (5 %; 0,05) bylo zjištěno, že p-hodnota je menší než hladina významnosti. Tím lze zamítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. **Hypotéza č. 1 se potvrdila.**

H2: Klienti domu na půli cesty ve věku 18 až 21 let přikládají větší význam vyššímu hodnotovému typu otevřenost ke změně než klienti ve věku 22 až 26 let.

H0: Klienti domu na půli cesty ve věku 18 až 21 let i klienti ve věku 22 až 26 let přikládají stejný význam vyššímu hodnotovému typu otevřenost ke změně.

HA: Význam vyššího hodnotovému typu otevřenost ke změně je pro klienty ve věku 18 až 21 let a klienty ve věku 22 až 26 let odlišný.

Pro výpočet druhé hypotézy bylo potřeba nejprve sloučit data z položky v dotazníku č. 1 a č. 11 pro hodnotový typ samostatnost, poté položky č. 6 a č. 15 pro hodnotový typ stimulace a položky č. 10 a č. 21 pro hodnotový typ požitkářství. Tím byl vytvořen vyšší hodnotový typ otevřenost ke změně. Poté bylo nutné rozdělit data do dvou skupin dle věku. První věkovou skupinou jsou adolescenti ve věku 18 až 21 let a druhou mladí dospělí ve věku

22 až 26 let. Opět bylo nutné vytvořit nejprve dvouvýběrový F-test, který byl proveden stejným způsobem jako v případě první hypotézy.

Tabulka 40 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	18-21 let	22-26 let
Stř. hodnota	4,62280702	4,86666667
Rozptyl	1,49363453	1,01573034
Pozorování	114	90
Rozdíl	113	89
F	1,47050302	
P(F<=f) (1)	0,02931107	
F krit (1)	1,49153173	

V F-testu pro druhou hypotézu vyšlo testové kritérium 1,47050302 a kritická hodnota 1,49153173. Kritická hodnota je v tomto případě větší než 1, tudíž se jedná o kritickou hodnotu horní. Testové kritérium je menší než horní kritická hodnota, tudíž se nezamítá nulová hypotéza a mezi rozptyly není signifikantní rozdíl. Zde bylo potřeba provést dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů.

Tabulka 41 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	18-21 let	22-26 let
Stř. hodnota	4,622807	4,866667
Rozptyl	1,493635	1,01573
Pozorování	114	90
Společný rozptyl	1,283073	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	202	
t Stat	-1,52677	
P(T<=t) (1)	0,064192	
t krit (1)	1,652432	
P(T<=t) (2)	0,128383	
t krit (2)	1,971777	

V tomto t-testu je p-hodnota 0,128383. V porovnání s hladinou významnosti (5 %; 0,05) je jisté, že p-hodnota je větší než hladina významnosti, a proto nelze zamítnout nulovou hypotézu. Alternativní hypotézu nelze přijmout a **hypotéza č. 2 byla zamítnuta**.

H3: Muži v domě na půli cesty považují za významnější hodnotový typ moc než ženy.

H0: Preference hodnotového typu moc je stejná pro muže i ženy v domě na půli cesty.

HA: Preference hodnotového typu moc se u klientů domu na půli cesty liší dle pohlaví.

Pro výpočet třetí hypotézy jsem využila dat z položky dotazníku č. 2 a č. 17. Tato data byla sloučena a následně bylo provedeno rozdělení na muže a ženy. Z těchto dat byl proveden (stejným způsobem jako u předchozích hypotéz) dvouvýběrový F-test pro rozptyl.

Tabulka 42 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Ženy	Muži
Stř. hodnota	2,84375	4,36111111
Rozptyl	1,87802419	2,29444444
Pozorování	32	36
Rozdíl	31	35
F	0,81850933	
P(F<=f) (1)	0,28734901	
F krit (1)	0,49507453	

Testové kritérium v tomto F-testu vyšlo 0,81850933 a kritická hodnota 0,49507453. Jedná se o kritickou hodnotu menší než 1, tudíž je to kritická hodnota dolní. V porovnání vyšlo, že testové kritérium je větší než dolní kritická hodnota, a tak nezamítám nulovou hypotézu a mezi rozptyly není signifikantní rozdíl. Z toho důvodu byl následně proveden dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů.

Tabulka 43 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Ženy	Muži
Stř. hodnota	2,84375	4,36111111
Rozptyl	1,878024194	2,29444444

Pozorování	32	36
Společný rozptyl	2,098853114	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	66	
t Stat	-4,310917477	
P(T<=t) (1)	2,77114E-05	
t krit (1)	1,668270514	
P(T<=t) (2)	0,00005542284852	
t krit (2)	1,996564419	

Ve dvouvýběrovém t-testu s rovností rozptylu vyšla p-hodnota 0,00005542284852. Ta byla poté porovnána s hladinou významnosti, která činí 5 % (0,05). P-hodnota je tedy menší než hladina významnosti. V tomto případě mohu zamítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní. **Hypotéza č. 3 tak byla potvrzena.**

H4: Hodnotový typ samostatnost je pro uživatele služby domu na půli cesty důležitější než hodnotový typ bezpečnost.

H0: Uživatelé služby domu na půli cesty přikládají stejný význam hodnotovému typu samostatnost i bezpečnost.

HA: Význam hodnotových typů samostatnost a bezpečnost je pro uživatele služby domu na půli cesty rozdílná.

Při výpočtu poslední hypotézy byla využita data z položek dotazníku č. 1 a č. 11 pro hodnotový typ samostatnost a č. 5 a č. 14 pro hodnotový typ bezpečnost. Následně byl stejně jako u předchozích hypotéz vytvořen v MS Excel dvouvýběrový F-test pro rozptyl.

Tabulka 44 Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Samostatnost	Bezpečnost
Stř. hodnota	4,823529412	4,66176471
Rozptyl	1,251975417	1,66000878
Pozorování	68	68

Rozdíl	67	67
F	0,75419807	
P(F<=f) (1)	0,125411263	
F krit (1)	0,616933532	

V posledním F-testu byla hodnota testového kritéria 0,75419807 a kritická hodnota 0,616933532, která je menší než 1, což znamená, že se jedná o kritickou hodnotu dolní. V tom případě mi vyšlo, že testové kritérium je větší než dolní kritická hodnota. Nezamítám nulovou hypotézu a mezi rozptyly není signifikantní rozdíl. Poté byl proveden znovu za pomoci doplňku MS Excel analýza dat dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů.

Tabulka 45 Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Samostatnost	Bezpečnost
Stř. hodnota	4,823529412	4,66176471
Rozptyl	1,251975417	1,66000878
Pozorování	68	68
Společný rozptyl	1,455992098	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	134	
t Stat	0,781706498	
P(T<=t) (1)	0,217883049	
t krit (1)	1,656304542	
P(T<=t) (2)	0,435766098	
t krit (2)	1,977825758	

Ve dvouvýběrovém t-testu s rovností rozptylů je p-hodnota 0,435766098. V porovnání s hladinou významnosti (5 %; 0,05) bylo zjištěno, že p-hodnota je větší než hladina významnosti. Z toho důvodu nemohu zamítnout nulovou hypotézu a potvrdit hypotézu alternativní. **Hypotéza č. 4 tak byla zamítnuta.**

7 Závěr výzkumného šetření

V této části jsou shrnuty výsledky kvantitativního výzkumného šetření, které bylo provedeno za pomoci standardizovaného výzkumného nástroje dle Shaloma Schwartz. Nejprve jsou zodpovězeny výzkumné otázky, poté následuje shrnutí výsledků verifikace hypotéz.

Hlavní výzkumná otázka „Jakou hodnotovou orientaci mají osoby žijící v domech na půli cesty ve věku 18 až 26 let?“ byla zjištěna při spojení položek dotazníku do hodnotových typů dle Schwartzem stanovených pravidel a spočítáním průměru těchto hodnotových typů. Hodnotová orientace dle nejvyšší preference vypadá takto: požitkářství, benevolence, samostatnost, bezpečnost, stimulace, úspěch, univerzalismus, tradice, konformismus, moc.

Díličí výzkumné otázky se věnují nejvyšší a nejnižší preferenci hodnotových typů. Z výsledků výzkumu lze usoudit, že klienti domu na půli cesty preferují ve svém životě smyslové uspokojení, které je pro ně nejdůležitější, a dbají na intenzivní prožitky. Velký význam přisuzují také hodnotovému typu benevolence, který je zaměřen na pro-sociální chování ve vztahu k blízkým osobám. Lze říci, že pro tyto osoby jsou důležité vztahy s blízkými lidmi, kladou velký důraz na přátelství. To může být z toho důvodu, že mohou pocházet z nefunkčních rodin, vycházejí z ústavní výchovy apod., kde byli více v kontaktu s vrstevníky, přáteli než s rodinou. Dalším hodnotovým typem, který pro tyto osoby má velký význam, je samostatnost. Je pro ně důležitá nezávislost v myšlení i v chování. To může vycházet přímo z charakteru osob, ale může to být zapříčiněné také tím, že tito lidé se museli v životě naučit žít sami, neboť se např. dostali na „ulici“ či do ústavní výchovy, kde byli bez svých nejbližších osob.

Nejnižší preference příkládají osoby žijící v domě na půli cesty hodnotovému typu moc, konformismus a tradice. Dle těchto získaných výsledků lze usoudit, že pro ně není stěžejní v životě dosáhnout sociálního statusu a prestiže a nemají potřebu projevovat dominanci. To lze vidět i na tom, že tyto osoby dosahují spíše základního a středoškolského vzdělání s výučním listem, nemají přílišnou potřebu se nadále vzdělávat. Dle mých pracovních zkušeností mohu říci, že tyto osoby často nemají zájem o vysoce postavené pracovní pozice ani o získání majetku, což může být ukazatelem sociálního statusu. Díky tomuto zjištění je však zřejmé, že pro uživatele domu na půli cesty to není důležité, a tak poté nemá význam snažit se o to, aby tohoto statusu dosahovali, neboť o to sami pravděpodobně

nestojí. Konformismus se vyznačuje neporušováním společenských norem a očekávání, což pro klienty domu na půli cesty také není velmi podstatné. Nízká hodnota je přisuzována také tradici, tedy zvyklostem, oddání se ideálům dané kultury. Zde může být nízká hodnota výsledkem toho, že např. osoby z nefunkčních rodin nejsou zvyklé na tradice a rituály s nimi spojené.

Další výzkumné otázky se dotazují na rozdíly v preferenci hodnot z hlediska pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání. Co se týče rozdílů v preferenci hodnotových typů z hlediska pohlaví, ženy největší význam přisuzují hodnotovému typu benevolence, zatímco muži požitkářství. Pro ženy je důležitější blaho blízkých osob, za to muži kladou největší důraz na intenzivní prožitky. Nejméně preferovaným typem u žen je moc a u mužů je to konformismus. Největší rozdíly jsou z hlediska průměrného skóre právě u hodnotového typu moc, kdy ženy mu přisuzují průměrnou hodnotu 2,66 a muži 4,36. Dle tohoto výsledku lze usoudit, že pro muže je důležitější dosažení určité sociální prestiže, což pro ženy podstatné není.

Z hlediska věku byly osoby rozděleny na dvě věkové skupiny – 18 až 21 let a 22 až 26 let. Ve věkové skupině 18 až 21 let je nejpreferovanějším hodnotovým typem benevolence, zatímco u osob ve věku 22 až 26 let je to požitkářství. Mladší osoby jsou zaměřeny spíše na vztahy s blízkými osobami, které jsou pro ně stěžejní. To může vycházet právě z jejich věkového vymezení – adolescenti kladou velký důraz na vztahy s vrstevníky, které jsou v tomto věku na vzestupu (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 375). Vysoce preferovaná hodnota požitkářství může být u starší věkové skupiny důvodem, proč jsou v této sociální službě, neboť se může jednat o to, že se nechtějí vzdát intenzivních prožitků, smyslového uspokojení na úkor např. úspěchu. V období mladé dospělosti by měl být jedinec dle Vágnerové (2007, s. 11) poměrně ekonomicky nezávislý a měl by naplňovat svou potřebu seberealizace.

Při porovnání preference hodnotových typů a nejvyššího dosaženého vzdělání osob v domě na půli cesty lze zjistit, že osoby se základním vzděláním nejvíce preferují hodnotový typ samostatnost, lidé se středoškolským vzděláním s výučním listem preferují nejvíce hodnotový typ požitkářství a lidé se středoškolským vzděláním s maturitou také nejvíce preferují hodnotový typ požitkářství. Žádný respondent neměl vysokoškolské vzdělání. Nejnížší preference u osob se základním vzděláním dosahuje moc stejně jako u osob se středoškolským vzděláním s výučním listem. Osoby, které mají středoškolské vzdělání

v maturitou nejméně preferují hodnotový typ tradice. Největší rozdíly z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání jsou u hodnotového typu úspěch, který osoby se základním a středoškolským vzděláním s výučním listem hodnotí spíše na nižších příčkách hodnotového žebříčku, zatímco osoby se středoškolským vzděláním s maturitou ho mají na svém žebříčku vysoko. Z toho vyplývá, že osoby, které dosáhly nejvyššího uvedeného vzdělání, kladou důraz na individuální úspěch. To může být důvodem dosažení vyššího vzdělání oproti jiným klientům domu na půli cesty.

Co se týče hypotéz, byly formulovány celkem 4 hypotézy, které vycházejí z výzkumných otázek. V případě 1. hypotézy jsem předpokládala, že uživatelé služby domu na půli cesty přikládají větší význam hodnotovému typu požitkářství než úspěchu, což bylo potvrzeno. Zde jsem vycházela ze svých pracovních zkušeností, výsledky výzkumu však ukazují, že požitkářství je dokonce nejpreferovanějším hodnotovým typem.

Další hypotéza vycházela z věkového rozdělení dle adolescence a mladé dospělosti ve spojení s vyšším hodnotovým typem otevřenost ke změně. Předpokládala jsem, že osoby ve věku 18 až 21 let přikládají větší význam tomuto vyššímu hodnotovému typu než osoby ve věku 22 až 26 let. Zde se má predikce nepotvrdila. Věk tedy nemá vliv na preferenci vyššího hodnotového typu otevřenost ke změně, který se vyznačuje vyhledáváním nových výzev, dobrodružství, nezávislostí a intenzivními prožitky. To může být tím, že věkové skupiny nejsou příliš obsáhlé na to, aby mezi nimi vznikly značné rozdíly anebo tím, že se jedná pouze o uživatele služby domu na půli cesty, které mohou mít obecně hodnotový žebříček poměrně podobný a nemusí zcela záležet na jejich věku. Dá se také říci, že se stále jedná o skupinu mladých osob.

Ve 3. hypotéze byly osoby žijící v domě na půli cesty rozděleny dle pohlaví. Předpokládala jsem, že muži považují hodnotový typ moc za významnější než ženy. Hodnotový typ moc byl zvolen z toho důvodu, že Řeháková (2006, s. 122) ve svém výzkumu uvádí, že právě muži tento typ preferují více než ženy. Cílem této hypotézy bylo ověřit stávající teorii dle Řehákové. V tomto případě byla hypotéza potvrzena, a i z výsledku tohoto výzkumu lze konstatovat, že muži preferují hodnotu moci více než ženy.

Poslední hypotéza porovnávala význam hodnotového typu samostatnost a bezpečnost u všech uživatelů domu na půli cesty. V tomto případě má predikce nebyla potvrzena. Vycházela jsem spíše ze svých pracovních zkušeností s klienty domu na půli cesty a předpokládala jsem, že nezávislost je pro uživatele důležitější než bezpečí. Z výsledku lze

usoudit, že klienti domu na půli cesty sice potřebují nějakou míru nezávislosti a svobody, ale je pro ně důležitý také silný a bezpečný stát, který ochrání své občany. To může být způsobeno tím, že klienti mnohdy využívají finanční podpory státu na překlenutí nepříznivé sociální situace.

Provedené výzkumné šetření nepotvrzuje data, která vychází z Evropského sociálního výzkumu. Lze konstatovat, že mezi většinou populací a touto specifickou skupinou existují značné rozdíly v jejich hodnotové orientaci. Pro populaci jsou nejdůležitější hodnotové typy stimulace, úspěch a moc, zatímco pro uživatele služby domu na půli cesty jsou nejdůležitější hodnotové typy požitkářství, benevolence a samostatnost (European Social Survey, 2006 cit. dle Vávra 2007, s. 66). Z toho vychází i odlišné potřeby těchto osob. Klienti domů na půli cesty jsou zkrátka více zaměřeni na intenzivní prožitky, smyslové uspokojení, není pro ně natolik důležitá sebekázeň a dodržování společenských norem, zároveň tito lidé příliš neusilují o dosažení sociální prestiže.

Souhrnně z výzkumného šetření však nevzešly extrémní hodnoty a nebylo dosaženo velmi překvapujících či znepokojujících výsledků. Celkově se respondenti při zvolení odpovědi v dotazníku pohybovali spíše při horní hranici škály. Tedy málo respondentů uvádělo, že by se mu popsaný hodnotový portrét vůbec nepodobal. Nelze říci, že by uživatelé domu na půli cesty měli nedostatek hodnot. Zde je potvrzeno tvrzení Vágnerové (2005, s. 399), která uvádí, že adolescenti mají mnoho hodnot, které pro ně jsou důležité, spíše mají problém s určením těch nejdůležitějších. Vágnerová sice hovoří pouze o adolescentech, dle výsledků výzkumu lze však konstatovat, že se jedná i o mladé dospělé, alespoň co se týče uživatelů služby domu na půli cesty.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakou hodnotovou orientaci mají osoby ve věku 18 až 26 let žijící v domech na půli cesty v České republice. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 34 uživatelů služby domu na půli cesty, z nichž bylo 16 žen a 18 mužů.

Závěrečná práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se věnuje hodnotám, hodnotové orientaci, hierarchii hodnot a klasifikaci hodnot. Následuje kapitola obsahující vývojovou psychologii v období adolescence a mladé dospělosti, neboť do těchto věkových skupin spadají osoby žijící v domech na půli cesty. Poté se teoretická část věnuje domu na půli cesty jako sociálně službě a konkrétně je popsán i Dům na půli cesty v Pardubicích. Praktická část obsahuje celý průběh realizace výzkumného kvantitativního šetření, které bylo provedeno za pomoci standardizovaného dotazníku dle Shaloma Schwartze. V závěru výzkumného šetření jsou shrnuty výsledky kvantitativního výzkumu, zodpovězeny výzkumné otázky a shrnuty jsou i výsledky verifikace předem formulovaných hypotéz. Zároveň bylo zjištěno, jaké jsou rozdíly v preferovaných hodnotách dle pohlaví, věku a nejvyššího dosaženého vzdělání klientů domů na půli cesty.

Myslím si, že je důležité si uvědomit, že se stále jedná o mladé osoby. Věkové rozhraní je, jak jsem již zmínila, 18 až 26 let. Tito klienti se do sociální služby dům na půli cesty často dostanou po ukončení ústavní výchovy. Zároveň se jedná o klienty, kteří nějakou dobu žijí na „ulici“ nebo prožili část svého života ve výkonu trestu odnětí svobody. V některých případech se také jedná o osoby, které mají ve své rodině tak velké problémy, že musí ze svého domova odejít, avšak např. při studiu nezvládají žít samostatně.

Dle mého názoru by si společnost měla uvědomit, že se jedná opravdu o mladé osoby, které si často prošly těžkou životní cestou a potřebují podporu a pomoc. Proto si myslím, že pracovníci této sociální služby, ale i široká veřejnost by měla více porozumět potřebám těchto jedinců, které vedou k určitému chování. Dle mého názoru právě tyto potřeby mohou být spjaty s hodnotami osob, a tak se díky zjišťování hodnotové orientace můžeme naučit lépe a efektivněji pracovat s touto specifickou, avšak stále různorodou skupinou osob.

Hodnotová orientace osob žijících v domech na půli cesty není příliš zmapovaná, dalo by se na toto výzkumné šetření jistě navázat dalšími rozsáhlejšími výzkumy. Zároveň je dle mého názoru stále důležité věnovat se současným lidským hodnotám, které mohou mnoho prozradit o dnešním světě.

Co se týče tohoto výzkumné šetření je nutné brát v potaz to, že tyto výsledky mohou být zkreslené tím, že se osoby např. obávaly dodržení anonymity u vyplněných dotazníků, a tak volily takové odpovědi, které považují za vhodné. Pokládám za nutné také zmínit to, že klienti, kteří dotazník vyplňovali, posuzovali sami sebe s popsáním hodnotovým portrétem. Bylo pouze na jejich uvážení, jak si myslí, že se jim daná osoba podobá. Zároveň jedinec si může myslet, že se mu takto popsaná osoba podobá, ale jeho chování tomu nemusí odpovídat a jiná osoba by jeho hodnoty mohla vidět jinak. Současně je důležité si uvědomit i to, že jedinci nejednají pouze na základě své hodnotové orientace, ale i na základě různých vnějších vlivů.

POUŽITÁ LITERATURA

Bibliografie

BALÁTOVÁ, Kristýna. *Hodnoty u dospívajících jedinců s poruchami chování*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 9788021075733.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

European Social Survey [online]. 2006 Dostupné z: [www. Europeansocialsurvey.org](http://www.Europeansocialsurvey.org). In: VÁVRA, Martin. *Hodnotový portrét evropských zemí: srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze*. Praha: CESES FSV UK, 2007. ISSN 1801-1640.

FITZPATRICK, Suzanne. *Young Homeless People*. Great Britain: Palgrave Macmillan, 2000. ISBN 0-333-77334-9.

FOLDA, Jan (ed.). *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice*. Situační analýza. Praha: Sdružení SOS vesniček, 2009. In: PROKOP, Jiří a PROKOP, Petr. *Osamostatňování klientů zařízení náhradní výchovné péče v mezinárodním srovnání: česko-polské kontexty*. Biblioteka Instytutu Pracy Socjalnej., 7. Kraków: Wydawnictwo «scriptum», 2015. ISBN 978-83-64028-91-5.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HAVLÍČEK, Aleš a Lubomír KRBEC. *Hodnoty, stát a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2014. ISBN 978-80-7414-735-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., akt. vyd. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- KELLER, Jan. *Hodnoty pro budoucnost*. Praha: G plus G, 1996. ISBN 8090189644.
- KNAPÍK, Ján. *Hodnotová orientácia študentov vysokých škôl*. Ružomberok: Verbum, 2020. ISBN 978-80-561-0781-2.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MAREK, Jakub; STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce: afirmativní akce, azylový dům, bydlení chráněné, dům na půl cesty, etnocentrismus, integrace uprchlíků, K-centrum, multikulturalismus, ochranná výchova, osobní asistence, past chudoby, relaps, síť sociální, supervize, terénní sociální práce, životní šance*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana a KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- NYTROVÁ, Olga a Marcela PIKÁLKOVÁ. *Dialog mezi hodnotami: aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-014-3.
- PLCH, Robert. Vstříc úspěšnému startu do dospělosti. In: *Sociální práce. Děti a náhradní výchovná péče*, č. 21. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003, s. 10-14. ISSN 1213-624.
- PROKOP, Jiří a PROKOP, Petr. *Osamostatňování klientů zařízení náhradní výchovné péče v mezinárodním srovnání: česko-polské kontexty*. Biblioteka Instytutu Pracy Socjalnej., 7. Kraków: Wydawnictwo «scriptum», 2015. ISBN 978-83-64028-91-5.

PRUŽINSKÁ, Jana. *Psychologia osobnosti*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2005. ISBN 80-89185-05-3.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SYCHROVÁ, Adriana (ed.). *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 978-80-7395-756-8.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

VÁVRA, Martin. *Hodnotový portrét evropských zemí: srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartz*. Praha: CESES FSV UK, 2007. ISSN 1801-1640.

Internetové zdroje

BAČKOVSKÝ, Martin. Probační a mediační služba zahájila provoz probačního domu v Písku. *Probační a mediační služba* [online]. 2024 [cit. 2024-03-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probacni-a-mediacni-sluzba-zahajila-provoz-probacniho-domu-v-pisku/>.

Česká republika. *European Social Survey* [online]. 2024 [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: https://www.europeansocialsurvey.org/about/country-information/czech-republic/czech?fbclid=IwAR14MpICojVsE8gZm5lBr4_kYluH63p22uOeEnQqgVVMTP9M0xnNFFJe3gc.

ČESKO, 2006a. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách [online]. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, ©2010–2024 [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>.

ČESKO, 2006b. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. In: *Zákony pro lidi*. AION CS, ©2010–2024 [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

Dům na půli cesty. *SKP-CENTRUM* [online]. 2024 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/dum-na-puli-cesty>.

Registr poskytovatelů služeb. *MPSV* [online]. 2024 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb>.

ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2006, 42(1), 107-125 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2006.42.1.07, https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-200601-0007_measuring-value-orientations-with-the-use-of-s-h-schwartz-s-value-portraits.php.

SCHWARTZ, Shalom. Universals in the Content of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advance in Experimental Social Psychology* (25):1-65, 1992. In: ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2006, 42(1), 107-125 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2006.42.1.07, https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-200601-0007_measuring-value-orientations-with-the-use-of-s-h-schwartz-s-value-portraits.php.

Rozhovor s odborníkem

SOUDEK, Milan, koordinátor Domu na půli cesty v Pardubicích [ústní sdělení]. Pardubice, 9. 1. 2024.

PŘÍLOHY

Dotazník hodnotových portrétů profesora Schwartze

Vážení respondenti,

jmenuji se Kristýna Gažíková a jsem studentkou 2. ročníku studijního programu Resocializační pedagogika na Univerzitě Pardubice. Dotazník je zaměřený na zjišťování hodnot klientů domů na půli cesty ve věku 18 až 26 let. Prosím Vás o vyplnění, které poskytne potřebné údaje k vytvoření praktické části v diplomové práci. Dotazník je zcela anonymní a nezabere více než 5 minut Vašeho času. Moc děkuji za ochotu.

Instrukce:

Při vyplňování dotazníku se prosím řiďte níže uvedenou škálou podobnosti. Tvrzení jsou ve třetí osobě, škála vyjadřuje to, v jaké míře souhlasíte s tímto tvrzením (jak moc se Vám osoba podobá). Číslo 6 představuje nejvyšší míru souhlasu s daným tvrzením a číslo 1 nejnižší míru.

Škála podobnosti:

6 = Velmi se mi podobá

5 = Podobá se mi

4 = Podobá se mi trochu

3 = Podobá se mi málo

2 = Nepodobá se mi

1 = Nepodobá se mi vůbec

Pohlaví:

a) žena

b) muž

Nejvyšší dosažené vzdělání:

a) základní vzdělání

b) středoškolské vzdělání s výučním listem

c) středoškolské vzdělání s maturitou

d) vysokoškolské vzdělání

Kolik Vám je let?

1. Promýšlení nových myšlenek a tvořivost jsou pro něho důležité. Rád dělá věci svým vlastním originálním způsobem.

6 5 4 3 2 1

2. Je pro něj důležité, aby byl bohatý. Chce mít hodně peněz a drahé věci.

6 5 4 3 2 1

3. Myslí si, že je důležité, aby se s každým člověkem na světě zacházelo stejně. Věří, že každý by měl mít v životě stejné příležitosti.

6 5 4 3 2 1

4. Je pro něj důležité předvádět své schopnosti. Chce, aby lidé obdivovali, co dělá.

6 5 4 3 2 1

5. Je pro něj důležité žít v bezpečném prostředí. Vyhýbá se všemu, co by mohlo ohrožit jeho bezpečnost.

6 5 4 3 2 1

6. Má rád překvapení a vždy vyhledává nové aktivity. Myslí si, že je důležité v životě dělat mnoho různých věcí.

6 5 4 3 2 1

7. Věří, že lidé by měli dělat to, co se jim řekne. Myslí si, že lidé by měli dodržovat pravidla vždy, dokonce i když je nikdo nepozoruje.

6 5 4 3 2 1

8. Je pro něj důležité naslouchat lidem, kteří jsou jiní než on. I když s nimi nesouhlasí, chce jim porozumět.

6 5 4 3 2 1

9. Je pro něj důležité být pokorný a skromný. Nesnaží se na sebe upoutávat pozornost.

6 5 4 3 2 1

10. Je pro něj důležité užívat si života. Rád si dopřává.

6 5 4 3 2 1

11. Je pro něj důležité, aby si sám rozhodoval o tom, co dělá. Má rád svobodu a nezávislost na druhých.

6 5 4 3 2 1

12. Je pro něj velmi důležité pomáhat lidem kolem sebe. Chce se starat o jejich blaho.

6 5 4 3 2 1

13. Je pro něj důležité být velmi úspěšný. Doufá, že lidé ocení, čeho dosáhl.

6 5 4 3 2 1

14. Je pro něj důležité, aby mu vláda zajistila bezpečí před všemi hrozbami. Chce, aby byl stát silný tak, aby mohl chránit své občany.

6 5 4 3 2 1

15. Vyhledává dobrodružství, rád riskuje. Chce mít vzrušující život.

6 5 4 3 2 1

16. Je pro něj důležité, aby se vždy choval spořádaně. Chce se vyhnout všemu, o čem by lidé řekli, že je špatné.

6 5 4 3 2 1

17. Je pro něj důležité, aby jej lidé respektovali. Chce, aby lidé dělali, co jim řekne.

6 5 4 3 2 1

18. Je pro něj důležité být loajální k přátelům. Chce se věnovat lidem, kteří jsou mu blízcí.

6 5 4 3 2 1

19. Pevně věří, že by se lidé měli starat o přírodu. Péče o životní prostředí je pro něj důležitá.

6 5 4 3 2 1

20. Tradice je pro něj důležitá. Snaží se dodržovat zvyky, které se pořádají v jeho náboženství nebo v rodině.

6 5 4 3 2 1

21. Vyhledává každou příležitost, aby se pobavil. Je pro něj důležité dělat věci, které mu přinášejí potěšení.

6 5 4 3 2 1

Zdroj: ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartz. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2006, 42(1), 107-125 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2006.42.1.07, https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-200601-0007_measuring-value-orientations-with-the-use-of-s-h-schwartz-s-value-portraits.php.